

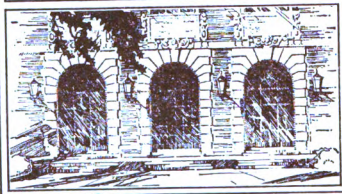
MANUSCRIPT

ROMEO TA DRUGIYETIA

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

822.33
U3Uk

CENTRAL CIRCULATION BOOKSTACKS

The person charging this material is responsible for its renewal or its return to the library from which it was borrowed on or before the **Latest Date** stamped below. **You may be charged a minimum fee of \$75.00 for each lost book.**

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

TO RENEW CALL TELEPHONE CENTER, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

MAR 18 1997

FEB 24 1997

When renewing by phone, write new due date below
previous due date.

L162

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗИ КОЧАН
ЗДА

УІЛЛІАМ ШЕКСПІР.

РОМЕО ТА ДЖУЛЬЄТА.

ПЕРЕКЛАД

П. А. КУЛІША.

Виданий з передмовою і поясненнями

Др. Ів. Франка.

Med. univ. DR. J. TURYN

WIEN

XVIII. Gersthoferstrasse 138

У ЛЬВОВІ 1901.

ВИДАНЕ УКРАЇНСЬКО - РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ,
зарєєстрованої спілки з обмеженою порукою у Львові.

**З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під zarядом К. Водларського.**

822.33

U3 Uk

П е р е д м о в а.

„Ромео та Джульета“ належить до найголовніших творів Шекспіра, до тих, яких титули мимовільно повстають в уяві освіченого чоловіка, коли лише назвати імя Шекспіра. „Хоч може незовсім бездоганна як твір штуки, — пише Брандес*) — має ся драма безмірно велике значінє і вагу: се велика, типова любовна трагедія людськості. Се драма молодї, бурливої любови, що зродившись при дершому поглядї, вибухає такою пристрастю, яка для досягненя своєї мети ламає всі запори і так опановує душу, що не знає иншого вибору, як тільки укухану особу або смерть. Ся любов така сильна, що майже моментально, на місці кидає молоду пару собі в обійми, і така фатальна, що загибель надходить страшенно швидко слідом за щастєм злуки. Ніде так як тут не заглибив ся Шекспір у подвійну суть любови, коли вона обхопить усього чоловіка і надїляє його радощами, що наповняють душу аж до опьянїня, та погружає

*) G. Brandes, William Shakespeare, 1896, стр. 106—107.

Його в розпуку в хвилі розлуки коханків“. І з інших поглядів важна ся трагедія: як документ англійського ренесансу, що коринить ся в глибокій старовині та живе соками гуманістичної доби, і як перший майстерний твір Шекспіра, яким завершено довгий розвій сеї літературної теми.

І. Жерела трагедії. Найдрастичніший мотив нашої трагедії — важитє сонного напою, що надає вид умерлого на якийсь час, з метою — уникнути ненависного подружя, — належить до давних і улюблених реквізитів повістярської техніки. У найстаршого з грецьких риторів-повістярів, Сирийця Ямблїха в II. в. по Хр. в його повісти *Βαβυλωνιακά* (Вавильонська повість) знаходимо кілька разів ужитий мотив, що закохана пара уникає небезпеки важивши раз затровного меду, від якого вони сплять мов мертві, то знов сонного порошку замісь жаданої отрути.*) Троха пізнійший повістяр, Ксенофон із Ефезу, що мабуть у початку III. віку по Хр. написав свою „Ефезьку повість про любов Габрокомеса і Антеї“, обробив сей епізод детальнійше. Антея, пошлюблена Габрокомесови, дістала ся в неволю до Перілая, який зворушений її красою, хоче оженити ся з нею. Вона випрошує ся на 30 день, та врешті мусить стати до шлюбу, але увійшовши до спальні заживає порошок, якого достарчив їй уперед ефезький лікар, і паде мов нежива. Перілай з великим жалем хоронить її в мурованім гробі. Тут вона будить ся в ночі, саме в пору, коли розбійники виломали двері і взяли ся грабувати трупи (E Rohde, op. cit. 411). Незручною копією сього оповіданя треба вважати

*) Erwin Rohde, Der griechische Roman und seine Vorläufer, zweite Auflage. Leipzig, стр. 395, 397.

епізод у иншого, значно пізнійшого ритора, Харітона в Афродізіяди, в його повісти „Пригоди Хайрея і Каллірої“. Тут Хайрей із задрости (безпідставної) копнув свою молоду жінку так, що вона впала мов жертва; її поховано, в ночи розбійники грабують гріб, вона прокидаєть ся і її забирають та продають у неволю (E. Rohde, op. cit. 517). Як бачимо, фантазія тих письменників завмираючої Греції неадібна вже була огріти і виростити те щиро-людське ядро, що лежало в основі сього епізоду.

Аж розбуджений у Італії гуманізм, що пробував навязати розвій там, де його перервала доба грекоримського упадку, підхопив і отсю тему і вплив її нові соки, розбудив її до нового життя. В другій половині XV. в. обробив її у-перве новеліст Маауччіо, якого збірка Il Novellino, вложена в 50 новель, вийшла в Неаполі 1476 р. і була потім багато разів передруковувана в XV і XVI в., цінена і люблена майже на рівні з Боккаччієвим „Декамероном“.*) У Маауччія тема ще мало розвита супроти Ксенофонта Ефезького: закохана пара живе в Сієні в міщанській сфері; щоб уратувати молоду від ненависного подружя, монах завдає їй сонного напою; її ховають як мертву; справа кінчить ся нещасливо для закоханих. Тільки у слідуючого автора бачимо сю саму тему вже значно розвиту. В р. 1524 була написана, а 1530 р. у-перве видана повість „Giulietta e Romeo“, яку її автор, Люіджі да Порто, назвав „істо-

*) Для сього й дальших деталей див. Ludwid Franckel, Untersuchungen zur Entwicklungsgeschichte des Stoffes von Romeo und Julia. (Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte von Koch und Geiger, Neue Folge Bd. III, 171—210).

ричною новелею". Хоча без сумніву автор опрацював свою новелю на основі Мазуччія (Л. Френкель догадується навіть, *op. cit.* 296, що Да Порто для того не опублікував її за свого життя, бо Мазуччіо ще жив), то все таки його перерібка так сильно різниться від Мазуччієвої, що той сам Френкель (*op. cit.* 182, 196) вважає кінцевим прийняти якусь попередню, невідому для нас перерібку Мазуччієвого оповідання, яку потім переписав Да Порто. Сам Да Порто подає, що чув се оповідання від якогось воюка Перегріна. Бачимо тут у перше не тільки імена Ромео і Джульєти, але й усе оточення таке, яке від тоді нерозривно звязалося з ними іменами. Молодіята — діти ворожих сімей Монтекків і Капулетів; річ дієся в Вероні в магнатській сфері. Ромео зразу закоханий у якійсь красуні, що не звертає на нього уваги, йде на бал у дім ворога, тут пізнає Джульєту і відразу палає до неї любов'ю. Її кузен пізнає його на балу, шукає зачіпки з ним на вулиці; Ромео вбиває його і мусять утікати; за радою черця, щоб уникнути шлюбу з ненависним графом, Джульєта заживає сонний напій, її хоронять; Ромео не повідомлений про підступ убиває себе в її гробі, а вона гине при його труні, по чім ворожі сім'ї повднують ся.

Да Портова новела здобула собі швидко значну популярність у Італії. Несчасливі коханці Ромео та Джульєта і ворожі сім'ї в Вероні Монтеккі і Капулетті зробились історичними фігурами, і попали ще в XVI в. в історичні підручники та хроніки*), дарма, що історія знає про них щось

*) Прим. у тритомову історію Верони Джіролама далла Корте (*G. dalla Corte, Istoria di Verona. Venetia 1594, т. I. ст. 589 і далі.*)

зовсім иньше; ще Данте в своїй поемі згадує про веронські роди Монтеккі і Капулеті як про приналежні оба до одної партії — Гібелінів. Від Да Порти взяв сю тему звісний новеліст XVI. в. Банделльо, і додавши цілий ряд нових рисів (постать Бенволія, що хоче улічити Ромеа від любовних хитр, постать мамки і згадку про драбину з верівок, постать аптекаря і т. д.) „зв'язав її — як каже один дослідник — тісніше з реальним життям і надав їй виразний костюм свого часу“ (Frankel, op. cit. 183). На Да Портовій новелі, та не без впливу й Банделля, основана драма Люїджі Грото „Hadriana“, видана в Веролі 1578 р. Грото був учений віршороб, а не поет; брак живого поетичного чуття він виявив уже тим, що перебіс подію в зовсім нереальні, перед-римські часи.

Важнійше для розвою нашої теми було розпросторене оповідання про нещастє закоханої пари у Франції. Ще 1550 р., отже геть перед написанєм новель Банделля, вийшла в Парижі книжка Адріяна Севена „Le Philocope de Messire Jehan Boccace Florentin, contenant l'histoire de Fleury et Blanchefleur, divise en sept livres, traduitz d'italien en françoys“, де у вступі, як протівенство до історії двох коханків, що через різні тяжкі пригоди доходять таки до щасливого кінця, оповідано історію двох коханків, що гинуть марно. Севен певно не мав під руками тексту Люїджі да Порто, але можливо, що мав Мазуччія або якусь иньшу незвісну нам перерібку. Він перебіс місце подій у якесь малозвісне місточко Куррон на Пельопонесі; про ворожі сім'ї нема згадки; навпаки, молода пара виховує ся разом і кохає ся з малку, але що брат панночки протівить ся звязкови, то коханець убиває його, по чім дальша історія розвиваєть ся так, як у Мазуччія. В р. 1559 (шість літ

по виданню другого тома Банделльових новел, де містила ся й історія Ромеа та Джульєти), видав сю історію в французькій перекладі Боестюб (Boaistua u, Histoires tragiques. Extraictes des euvres Italiennes de Bandel et mises en langue Françoise). Боестюб вірно держить ся італійського оригіналу: його „Трагічні історії“, яких видає по його смерті продовжав звісний нам уже Бельфоре, важні як міст, по котрому оповіданє про Ромеа і Джульєту перейшло до Англії, де йому судило ся найти найвисший поетичний вислов.

Тепер уже не підлягає ніякому сумнівови, що ані Шекспір, ані його безпосередне жерело, Артур Брук, не черпали з італійського тексту Банделля, лише з французького перекладу. Два роки по виданню того перекладу, бо вже 1561 р. вийшла друком у Лондоні Брукова поема (Arthur Brooke, The Tragicall Historye of Romeus and Juliet). Уже сам титул показує на її звязок з Histoires tragiques“ Боестюб та Бельфоре. Брукова поема хоч не високої стійности, свідчить про деякий талант; автор має жилку до реалістичного малювання деталів, додає мамці комізму, заставляє її брати гроші від Ромеа а потім хвалити Паріса; заставляє Ромеа в келії о. Лаврентія качати ся по землі і рвати на собі волосє при відомости про свою баніцію; ярко малює бідноту аптекаря, словом, додає чимало нових рисів, які потім віднаходимо у Шекспіра. Менше важна для нас прозова перерібка французького тексту новелі, що вийшла в склад збірки „Палата забав“, виданої 1567 р. Томою Пентером (Th. Painter, Palace of Pleasure, London 1567, т. II. новеля 25), а також затрачена англійська драма про Ромеа і Джульєту, що була виставлювана вже коло р.

1580. Лишаючи на боці сю незвісну нам драму, треба сконстатувати, що Шекспір не користувався й Пентеровою прозою і що самотнім його жерелом була Брукова поема. А що зробив він із неї!

II. Шекспірове обробленє. В р. 1597 вийшла в формі зшитка in 4° на бібулястим папері, для вжитку театральних видців (в роді наших оперових текстів), без волі і відома автора і без подання його назви надрукована книжечка пз. „An excellent conceited Tragedie of Romeo and Juliet. At is hat been often with great applause plaid publicquely by the right Honourable the L. of Hundson his Servants“ (Прекрасно скомпонована трагедія про Ромеа і Джульету, відгравана часто і серед великих оплесків прилюдно слугами високоповажаного лорда Гандзона). Лорд Гандзон був королівським підкоморієм і вмер у липні 1596; його наслідник був іменований аж у цвітні 1597, так що аж до того часу група мусіла називати ся його „слугами“. Та що титул сього першого друку нічого не згадує про пору першої вистави, але подає драму як „часто“ відгравану і дуже улюблену, то сміло можна догадувати ся, що вона була написана значно вчасніше перед 1596 роком. Як самотню, хоч не дуже певну опору для усталення докладнішої дати написання драми приймають критики слова мамки в акті I. сц. 3 (стор. 20).

Я вам кажу, на Ланцюги їй буде
Штирнацять років, далєбі, що так!
Я добре знаю: одинацятий

Пішов отсе, як трусу ми злякались.

Коли прийняти, що Шекспір натякав перед своєю публікою на факт загально їй відомий, на землетрясенє, якого злякались у Англії (Шекспі-

рове жерело не знає нічого про се землетрясеня), то в такім разі ясно, що ся згадка відносить ся до землетрясеня в Англії в р. 1580, а з сього виходило би, що ті слова могли бути у перше проголошені 1591 р. Деякі відгуки з нашої драми знаходять ся також у поемі Даниеля „Плач Розамунди“ (Complaint of Rosamond), друкованій 1592 р.*), а се також скріпляє думку, що перший нарис сеї трагедії повстав 1591 р. Шекспірови було тоді 27 літ, він був уже девять літ жонатий і мав трое дітей, значить, пора сантиментального захвату і любовних молодечих пожеж для нього давно минула. Але в його душі жили могутні засоби сього огню і взявши в свої руки давню „трагічну історію“ закоханої пари, він зумів зробити з неї свій перший незрівняний архитвір, вливаючи в стару, вже перед ним майстерно сформовану посудину огнистий напій свого генія. Рукою справжнього майстра драматичної штуки він поробив характерні переживи в пляні свого взірця: акцію, яка у Брука тягне ся кілька місяців, скоротив на один тиждень (в неділю Ромео пізнає Джульету на балі, в понеділок рано їх шлюб, по полудни убійство Тибальта, баніція Ромеа, засватанє Джульети за Паріса, вчетвер рано Джульету хоронять, а в суботу в ночи катастрофа в гробниці); Джульету, що у Італіянцих має 18 літ, у Брука 16, він зробив 14-літньою, щоб тим яркїйше змалювати палку, пристрасну вдачу Італіянки, що майже моментально перетворює невинне й непорочне дитя в дозрілу жєнщину, і ту елементарну, непоборну силу любви, яка відразу

*) Sidney Lee, William Shakespeare, sein Leben und seine Werke. Leipzig 1901, стр. 49.

від першого погляду охоплює обоє коханків своїм фатальним полум'ям. Ані одної моральної тіни він не лишив на тих молодятах; коли у Брука Джульєта разом з мамкою по своїм шлюбі в Ромеосьміється в недогадливої матери (по за її плечима), коли та потішає її надією на близький шлюб з Парісом, то Шекспір відкинув сю подробицю як негідну в чистим і наскрізь щирим характером його героїні. Для противваги Ромеови, що опанований глибокою любовю робить ся лагідним, чоловіколюбним і майже розсудним (коли ходить о інших), Шекспір утворив прегарну фігуру Меркуція, жартливого скептика з палкою душею, що вмовляє Бенволія не піддавати ся поривам пристрасти і за хвилину сам піддає ся такому поривови і гине марно. Немногими але влучними рисами схарактеризував автор також старого Капулєта, вдачею добродушного міщанина, якому любійше сидіти при столі абов ештати ся в кухні, ніж хапати ся за заржавілу зброю, при тім чоловіка обмеженого, самолюбного і брутального, не вважаючи на зверхню огладу. Поглиблене та оживлене всіх тих фігур і їх майстерне виисканє для будови цілости, се заслуга Шекспіра.

Але се лише половина того, чим він зумів підняти свій твір на недосяжну висоту загальнолюдської, типової любовної трагедії. Головна принада її — той чар молодости і свіжости, те поетичне сяєво, яким обліскані всі фігури, та простота і сила чутя, яка надає тій індивідуальній і випадковим явищами обставленій любовній історії висшу силу і „правдивість тисячів любовних історій“. Не від разу вдалось Шекспірови надати своєму творови сей поетичний блиск; треба було довгих літ праці, шліфования, треба було й самому не одно пережити та переболіти. При-

падок, що достарчив нам загалом дуже скупо звісток про Шекспірове життя, а ще менше про розвій його поетичної творчості, в сьому разі був щедрійший. Трагедія про Ромеа і Джульєту була за життя автора друкowana чотири рази, все в формі згаданих уже дешевих зшитків, і тільки раз в названім авторового імя. Отже здавна звернено увагу на те, що перше виданє з р. 1597 значно коротше супроти пізнійших. Можна було догадувати ся, що се незаконне, грабівницьке виданє неповне головню тому, бо доконанє в неповного тексту, прикроєного на потреб сцени.*) Але титул другого виданя, що вийшло 1599 р., також без уповажненя і підпису автора, але зробленє значно стараннійше, дає в тім згляді педвозначну вказівку. Читаємо там, що трагедія друкуєть ся тут

*) Треба знати, що в ту пору кожний поодинокий театр беріг і держав у секреті свій репертуар далеко більше, ніж тепер. Автор, що написав драму для якогось одного театру і одержав за неї гонорар, не мав права ані виставляти її, ані продавати иньшому театрови. Оттим то кожний театр старав ся мати й свійого поета, що фабрикував нові або перероблював чужі штуки для потреб своєї сцени. Тільки спекулянти-книгарі в разі зацікавленя публіки якоюсь драмою брали ся на способи: купували від поодиноких акторів копії їх роль і з них складали цілість, або крадькома давали переписувати театральний рукопис драми, або в кінці наймали стенографів, щоб ті в часі вистави записували цілу драму, і узисканий таким робом текст друкували без волі й відома авторів. Драми не підпадали тоді під понятє літератури, то й процесів за нарушенє літературної власности такі спекулянти не потребували бояти ся. Із Шекспірових драм видано таким робом за його життя 16, а з тих дві мали перед р. 1616 по пять видань, три по чотири виданя, дві по три вид., чотири по два, а пять по одному. Ще й по Шекспіровій смерті, перед р. 1623 (рік збірного виданя всіх його творів) вийшло по одному виданю чотирьох його поодиноких драм, див. S. Lee, op. cit. 284—5.

„на ново поправлена, розширена і подоповнювана“. Сю вказівку не можна розуміти так, буцім то сам видавець, маючи змогу порівняти общипаний текст першого видання з авторовим оригіналом, подоповнював пропуски пороблені в друку без авторового відожа; навпаки, маємо тут діло зі справжньою авторською перерібкою, що сягає досить глибоко в суть майже кожної ролі, торкається мови, версіфікації і показує далеко виспий ступінь дозрілості і майстерства, ніж перший нарис. Дуже наглядно показав се Брандес, вияснюючи на основі детального порівняння обох текстів, що „маємо тут перед собою Шекспіра на двох різних ступнях його розвою. Поперед усього в другому виданню розвито ширше все, що було тільки натякнене в першому. Пододавано живописні сцени й репліки, що творять тло і рами події. Вуличну бійку на початку драми змальовано ширше, додано сцену з музикантами; мамка зробила ся більше балакучою і комічнійшою, Меркуцій дотеп збогатив ся кількома вельми характерними зворотами (в тім числі й характеристикою цариці Меби — *I. Фр.*); старий Капулет набрав живішого виразу; але особливо роля о. Лаврентія виросла майже в двоє супроти первісного об'єму. В тих розширеннях ми бачимо більшу дбалість Шекспірову — приготувати і наперед заповідати те, що має стати ся. Та що найголовнійше, фігури обох молодят у тій перерібці вийшли поважніші, а через те й кращі“ (Brandes, op. cit. 102—103). Певна річ, і сей чудовий твір має свої хиби. До найважніших треба зачислити ті, які лежали в самій основі історії і які Шекспір переняв із свого жерела, отже поперед усього припадковість самої катастрофи. Не загай ся брат Іван у шиталі, або передай отець Лаврентій лист до Ромеа через Бал-

тазара, або прибудь о. Лаврентій до гробниці кількома хвилями вчаснійше, то й цілого нещастя не було би, Ромео і Джульєта лишились би живі і моглиб жити щасливо. Тай взагалі весь спосіб ратунку для Джульєти при помочи сонного напою, поданий о. Лаврентієм, з погляду розумного чоловіка не тільки дивоглядний, але просто нерозумний (Grandes, op. cit. 106). Певна річ, на Шекспіра не паде тут ніяка вина; сей спосіб розвязки драми він узяв зі свого жерела і задержав його, силкуючись тільки засобами своєї теніяльної психології мотивувати поодинокі деталі, підперти старосьвітєську будову.

До хиб трагедії зі стилістичного погляду належать деякі силувані дотепи та риторичні звороти, де дієві особи ні сіло ні впало пускають ся на гру слів, любують ся риторичними антитезами. І так прим. Ромео в першій сцені першого акту обертаєть ся до любови з ось якими калямбурами:

Так ну-ж, любезна
Ненависти! Ненависне кохання!
Ти все, у-перве створене з нічого!
Тяжка пустото, важкая марнице!
Безобразний хаосе форм прекрасних!
Ти з олова перце, блискучий диме,
Холодний жаре, хворее здоровле,
Безсонний сне, ество що не існує. (ст. 12)

Такі ніби дотепи, з італійська *soncetti*, були тоді в моді в Англії, належали до сальонового тону так само, як і в Франції, де ще в XVII в. проти них воював ся Мольєр у своїй комедії „*Précieuses ridicules*“. В Шекспіровій трагедії заражені сею модою не тільки Ромео, Меркуціо (дивись його характеристику Тибальта в акті III, ст. 4), але навіть Джульєта, коли в акті IV, ст.

2, в дуже важкій для неї хвилі, пускає ся на такі еквівоки про свого мужа :

О серце гадини, заховане в квітках!

О дивная красо, вертепе крокодила!

Уквітчаний тиран, ангеловидний демон!

І так далі цілих 12 рядків! Як помалу виробляв ся поетичний смак у Шекспіра, видно з того, що і в другому, переробленому виданні його трагедії отсі ненатуральні кончетті не тільки не повикмдувано, але навпаки, подавано ще й нових. „Може вони тоді вважали ся й страх дотепними — каже з їх приводу Вішер*), — але для нас вони хоч сьвятих із хати виноси.“ Для дослідника вони важні як докази, що „Ромео та Джульєта“ належить до молодечих творів Шекспірових, коли він підлягав італіянському смакови і творив в дусі романського стилю; пізнійше він виріс із сего.

Ще одна фігура сеї трагедії варта спеціальної згадки як доказ геніяльності і високої культурности молодого ще тоді автора. Се „святий чоловік,“ монах о. Лаврентій. Не забуваймо, що автор був протестант і писав у пору релігійних війн, які палахкотіли скрізь по Європі! Не забуваймо, що в своєму жерелі, в поемі Брука, він мав виразну увагу, що цілій катастрофі Ромео і Джульєти винен був дух католицького фанатизму і спеціяльно католицькі монахи. Як легко було менче талановитому драматикови піти за сею вказівкою і за духом часу і зробити в трагедії якусь чорну інтригу попівства! Та Шекспір не пішов за сим слідом і нарисовав фігуру о. Лаврентія зовсім у иньшій дусі. Се чоловік на

*) Th. Vischer, Vorlesungen über Shakespeare. т. I. 1901.

скрізь чесний і „святий“ у житю, хоча зовсім не католицький святиць. Загалом католицизм, протестантизм, доґма не грають у нього ніякої ролі. Се філзоф-натураліст з поглядами Джордана Бруно, тільки без його пристрасті. Добро і зло для нього не є ніякі вічні категорії; се субективні людські погляди. Що сьогодні добре, може бути завтра але і при певнім способі ужита одно з них переходить у друге; природа не дбає про ті людські принадкові мірки. От тим то й само. Лаврентій глядить на людські діла й пристрасті з висшого, філософічного становища. Він остерігає перед усяким надміром і поспіхом як дійсний старець, але в конфлікті палких пристрастей показує вихід такий наївний, як дитина. Загалом практичне жите, рішучість у діланю, певність себе в тяжкій хвилі не належать до його сильних сторін, пор. його перестрах у сцені в гробниці, і нерозум, з яким він лишає Джульету серед трупів. Утворенє і консеквентне переведенє сеї фігури, се один із найкращих доказів Шекспірового генія.

Минаючи деякі відступлення від англійського тексту, зазначені нами в нотах, мусимо Кулішів переклад сеї траґедії признати незвичайно вдатним і гарним. Зазначимо тут факт, що в часі свого побуту у Львові 1881 р., розпочинаючи друк перекладеного Шекспіра, Куліш в разу поклав був на першому місці „Ромеа та Джульету“ і вже надрукував два чи три аркуші сеї траґедії, та чомусь потім змінив свій плян і велів знищити надруковані аркуші, а натомість дав до друку „Отелля“.

Ів. Франко.

РОМЕО та ДЖУЛЪСТА.

DRAMATIS PERSONAE.

Ескаль, князь Веронський.
Паріс, молодий граф, кня-
зів родич.

Монтеккі { голови двох во-
Капулет { рожих домів.

Старець, дядько Капулетів.

Ромео, син Монтекків.

Меркуціо, родич князів і
друг Ромеїв.

Бенволіо, небіж Монтекків
і друг Ромеїв.

Тібальт, небіж пані Ка-
пулет.

Отець Лаврентій, Фран-
цісканець.

Отець Іван, того-ж закону.
Бальтазар, слуга Ромеїв.

Самсон, { слуги Капуле-
Грицько, { тові.

Петро, инший слуга Капу-
летів.

Оврам, слуга Монтекків.

Аптекарь.

Трое музик

Хор. Хлопець. Паж Парі-
сів. Отаман.

Пані Монтеккі.

Пані Капулет.

Джульєта, дочка Капуле-
това.

Мамка Джульєтина.

Міщане Веронські; родичі і родички обох домів; маски,
сторожі, чатівники і прибічники.

Сцена більшої частини драми в Вероні, а раз у пятому
акті в Мантуї.

ПРОЛОГ¹⁾.

Дві с'м'ї поважні у гарній Веронї,
Де ми поміщаєм свою дивовижу,
Заївшись за давні й недавні досади,
Сусідською кровю поплямили руки.

Утроби планетні ненавидців лютих
На сьвіт появили закохану пару,
І вийшла з кохання кривава руїна,
І зникла в руїні зацекла ненависть.

Страшенні пригоди палкого кохання,
Сусідської злоби та ворогування,
Що тільки смерть діток могла погасити,
Нам треба в недовгій частинї змістити.
Хто пильно на сцену зволить поглядати,
Недомовки будем граннем доповняти.

А К Т П Е Р В И Й.

Сцена перва.

Громадський майдан.

Входять двоє Капулетових слуг, Самсон та Грицько.

Самсон. Грицьку, даю слово, не попустимо так собі допикати.

Грицько. Ні, ні; а то будемо печеними.

Самсон. Я кажу, як розіалимось, дак добуваймо меча.

Грицько. Еге-ж; та колиб не збув вси плеча.

Самсон. Я швидко рубону, як хто мене підійме.

Грицько. Тільки що не швидко тебе підіймеш.

Самсон. І пес із Монтечиного дому мене підійме.

Грицько. Піднятись — рушатись, а хоробрувати — твердо стояти. Оттим-же то й ти, скоро підіймеш ся, і рушиш навтеки.

Самсон. І пес із сього дому підійме мене до стояння. Я додержу муру вожному чоловікови й жінці з Монтеків.

Грицько. По сьому-ж то й знати, що ти легкодухий раб: бо тільки легкодух тулить ся до муру.

Самсон. Правда. Тим то жінок, яко сосуди скудельні, приставляють до муру. Отсе-ж я Монтеків мушин відпихатиму від муру, а дівчат приператиму до муру.

Грицько. Сварка йде між нашими панами та між нами, їх людьми.

Самсон. Усе одно. Я буду тираном на власну руку. Воюючи з мужчинами, буду лютиим до дівчат; стинатиму їм голови.

Грицько. Голови дівчатам?

Самсон. Еге, голови дівчатам, або їх дівочтву: як хочеш роаумій.

Грицько. Зрозуміє се той, кому дошкулить.

Самсон. Нехай собі вуха стулить, докіль моєї снаги стояти; а се діло знане, що я добрий шмат м'яса.

Грицько. Добре, що не риби. Колиб еси був риба, була би з тебе тарануха. А виймай же своє знаряде: ось іде двое Монтеківців.

Входять Оврам та Бальтавар.

Самсон. Ось моя зброя наголо. Зачеши, а я тебе заслоню з заду.

Грицько. Як! повернеш ся б то задом та навтеки?

Самсон. Не бійсь мене.

Грицько. Оттакої! менї тебе боятись!

Самсон. Нехай право буде з нашого боку: нехай вони вачнуть.

Грицько. Я покажу їм дулю²⁾ йдучи мимо. Нехай думают про се, як хочуть.

Самсон. Ні, як сьміють. Буде їм сором, як таке стерплять.

Ов рам. Се ви нам покажете дулю, добродію?

Самсон. Я показую дулю, добродію.

Ов рам. Се ви нам покажете дулю, добродію?

Самсон. (стиха до Грицька) Чи з нашого боку буде право, як скажу: так?

Грицько. Ні.

Самсон. Ні, добродію, я не вам показую дулю, добродію; тільки показую дулю, добродію?

Грицько. Ви робите зачіпку, добродію?

Ов рам. Зачіпку, добродію? Ні, добродію.

Самсон. Коли робите, добродію, дає ось я перед вами. Я служу такому же, як і ви.

Ов рам. Та не луччому.

Самсон. Згода, добродію.

Входить Бенволіо.

Грицько. (стиха до Самсона.) Скажи луччому. Он іде один з панового роду.

Самсон. А вже ж луччому.

Ов рам. Брешеш.

Самсон. Виймайте-ж, коли ви не баби. Грицьку, згадай своє залізожерне тяття. (Бють ся.)

Бенволіо. Розчепіться, дурні! Мечі в піхви! Не тямте самі, що робите. (Одбиває мечі)

Входить Тибальт.

Тибальт.

З нагим мечем серед бидлят безсердих?

Бенволіо, ось смерть твоя, оглянь ся!

Бенволіо.

Я гамовник. Сховай меча у піхву, Або рубай, розчепимо сю челядь.

Тибальт.

Рубаючи гамуш? О гидото!

Ненавиджу Монтеків сих, як пекло.

Легкодуху, обороняй ся!... (Бють ся.)

Входять інші в обох домів та й умішують ся до чвари;
тоді входять міщане з кинями.

Міщане.

Київ! списів!... А биймо враже панство!...
Смерть Капулетам!... Всіх Монтек до біса!

Входять Капулет у нічній опанчі та пані Капулет.

Капулет.

Що се за гук? — А де мій меч, мій довгий?

Пані Капулет.

Ціпок, ціпок! Про що меча гукати?

Капулет.

Меча, кажу! Прибіг старий Монтеккі,
Поблискує мечем нам на зневагу.

Входять Монтеккі та пані Монтеккі.

Монтеккі.

Гей, ледарю! Ні, ти мене не впиниш.

Пані Монтеккі.

Так не пуцу-ж до ворога лихого!

Входить князь із прибічниками.

Князь.

Бунтівники, ненавидники миру!³⁾
Сусідською плямуетесь ви кровю.
Чи чуєте? гов, люде! гов зьвірюки,
Що гасите свою погібну ярість,
Пускаючи із жил цівки червоні!
Та слухайте-ж свого гнівного князя,
Ато я вас тортурами скараю.
У трейте вже, за слово легкокриле,
Ти Капулете, й ти, старий Монтеккі,
Тривожите усобицями город.
Славетники довгобороді, сиві,
Неприбрані в свої поважні шати,
Хапають ся старезними руками
За ратища, старезні, як їх руки,
І ржаві, мов старинна злоба ваша.
Коли ще раз стривожите Верону,

Розплатитесь життям за те буянне.
Розходьте ся-ж усі, що позбігались !
Ви, Капулете, йдіть слідом за мною.
Монтеккі, ви приходьте по обіді,
Довідатись, який наш привід буде
На міському судищі стародавнім.
Ще раз велю, на жизнь і смерть : розходьтесь.
Виходять князь із прибічниками, Капулет, пані Капулет-
міщане й слуги

Монтеккі.

Скажи мені, небоже, хто прикликав
Іанов стару вражду? Чи ти не бачив?

Бенволіо.

Приходжу я, аж тут уже зчепились
Капуловці із вашими слугами.
Я кинув ся рознять, аж ось завзятий
Прискакує Тибальт з мечем готовим.
Гукаючи мені зневажливі похвалки,
Розмахує круг голови безумно,
Повітре-ж аж сьмієть ся з нього свистом.
Поки тяттем мінялись ми з Тибальтом,
Збігали ся до них і нас міщане ;
Аж князь пристиг і всіх утихомирив.

Пані Монтеккі.

А деж мій син? Хто бачив, де Ромео?
Я радуюсь, що він не встряв у бучу.

Бенволіо.

Ще до пори, як благодатне сонце
Споглянуло крізь золоте віконце,
У досвіта я вийшов проходитесь,
Тривожний дух мій трохи розгуляти.
Коли-ж дивлюсь, ваш син під сикомори,
Що розрослись за мурами, сховав ся.
Дивуючись, що так зарані ходить,
Хотів його спитати ; та зуздівши,
Що я іду, він зник між гущиною.

Вважаючи-ж по собі, що чутливість
На самоті найбільше в серці грає,
Я за своїм пішов, не за його настроєм,
І рад минув того, хто рад мене не бачив.⁴⁾

Мотеккі.

Не раз уже його так бачать ранком.
Доповнює блискучу росу сл'ямаи,
А небеса захмарює зітханнем.
Як же зачне всевеселяще сонце
На найдальшому сході підбирати
Занавісі в Аврориного ліжка, —
Сумний мій син тікає від проміння,
І сам собі зачинить ся в кімнаті.
Віконницями любий день вигонить,
І темну ніч у себе штучну робить.
Віщує нам сей сум гіркі досади,
Як не дамо йому завчасу ради,

Бенволіо.

Яка-ж була-б сьому причина, дядю?

Монтеккі.

Не знаю сам, і не чував од нього.

Бенволіо.

Чи ви-ж про се випитували в сина?

Монтеккі.

Не тільки сам, та й наші друзі многі.
Коли-ж він сам собі в чуттях повірник!
Я не скажу — розумний у пораді,
Та мовчазний і так замкнений міцно,
Такий тугий на довідки й на розгляд,
Як пупянок, що черв шкідливий точить,
Закіль він свій солодкий цвіт розпустить,
І принесе красу свою в дар сонцю.
Колиб мені причину смутку взнати,
То знав би я, де й ліків нам шукати.

Ромео показуєть ся оддалеки.

Бенволіо.

Ось він іде. Зволіте відступити,
То може я й заставлю все з'ясити.

Монтеккі.

Бувай щаслив. Ти зробиш добре діло,
Розвідавши. А ми, мадам, ходімо.

(Виходить Монтеккі та пані Монтеккі.)

Бенволіо.

Із ранком, брате!

Ромео.

Чи ще й досі рано?

Бенволіо.

Ще лиш дев'ята.

Ромео.

В смутку хвилі довгі.

Се мій отець, що йде звідсіль так спішно?

Бенволіо.

Він. Що-ж тобі, Ромео, час так довжить?

Ромео.

Нема того, що час нам поганяв.

Бенволіо.

Чи закохавсь?

Ромео.

Ні.

Бенволіо.

Перестав кохати?

Ромео.

Ні, ласки не знайшов там де кохаю.

Бенволіо.

Ох, ся любов, така привадна з виду,
Тиранствує жорстоко, як уїсть ся!

Ромео.

Ох ся любов! завязано їй очи,

Та й без очей прямує куди схоче.

А де обідаєм? Ой, ой! що тут зчинилось?

Та й не кажи: я чув сю колотнечу.

Багато праці тут дає ненависть,
Та більше ще любов. Так ну-ж, любезна
Ненависти! Ненависно кохання!
Ти все, у-перве створене з нічого!
Тяжка пустото, ва́жная марнице!
Безобразний хаосе форм прекрасних!
Ти з олова перце, блискучий диме.
Холодний жаре, хворев здоровле,
Безсонний снє, вство, що не існує!
Так, я люблю, та й не люблю любови.
Тобі се сьміх?

Бенволіо.

Нї, я скоріш заплачу.

Ромео.

Чого-ж, братко?

Бенволіо.

Що ти сумуєш тяжко.

Ромео.

Отсе-ж то він, переступ закохання!
Моя журба мені вже груди давить;
Твоя мені нової ще прибавить;
Що ти любов до мене виявляєш,
То мов ножем мене по серцю краєш.
Любов, се дим, що веть ся від зітхання.
На волі він — огонь в очах коханків!
У пригнеті — повне моря слізма.
А що-ж іще? Найрозумнійше дурство,
Смертельна трута й животворний трунок.
Прощай, братко.

Бенволіо.

Стій, я піду з тобою.

Ато се так, мов ти гордуєш мною.

Ромео.

Я стеряний, мене не має тут.
Ромео? нї, він десь блукає инде.

Бенволіо.

Скажи мені не в жарт, кого ти любиш?

Ромео.

Зітханнями сказати?

Бенволіо.

Не зітханнем,

Та і не в жарт. Кого?

Ромео.

Недужому так легко завіщання

Робить не в жарт. Важке твоє питання.

Не в жарт, братко: люблю одну дівчину.

Бенволіо.

Поцілив я: бо так умом і кинув.

Ромео.

Стрелець незгірший. Ще-ж прибавлю: гарву.

Бенволіо.

Як гарна ціль, не знатимеш догану.

Ромео.

Шкода, братко: Її Амур стрілою

Не досягне! Діяна головою,

Вворужена своїм дівочтвом чистим,

Зневажує лучком любви огнистим.

Неприступна лестивости кохання

І поглядам німого залицання!

Не квапить ся на золото й клейноти,

Що і сьвятих доводять до турботи.

О, як же ти багата красою!

Та вбога тим, що зникне все з тобою.

Бенволіо.

То заклалась до віку дівувати?

Ромео.

У скупости-ж Її й великі втрати.

Бо краса, котру вона згнітає,

Всю красоту в потомства одіймає.

Аж надто вже вона заслужить раю,

Як од Її краси я тут сконаю.

Вона клялась нікого не кохати;
Я жив на те, щоб се оповіщати.

Бенволіо.

Ось слухай же: забудь про неї думать.

Ромео.

Навчи мене не думать ні про віщо.

Бенволіо.

Аби схотів очима скрізь буюти,
І красоти на всіх світах шукати!

Ромео.

Сим робом я ще більш її уроду
Превознесу в душі серед народу.
Щасливі маски, що цїлюють чола
У гарних пань: чорнотою своєю
Нагадують красу, яку вкривають.
Той, що осліп, ніяк забуть не може
Безцінних скарбів страченого зору.
Вкажи мені красу найуродлившу, —
Її краса листом про мене буде,
Щоб вичитав, хто ще й її заважить.
Ні, не тобі навчить мене не думать.

Бенволіо.

Так от же ні! куплю таку науку,
Або вже виру не виплативши дбвгу. (Виходять.)

Сцена друга.

Вулиця.

Входять Капулет, Паріс та слуга.

Капулет.

Монтеккі й я, ми звязані однако
Пенею, щоб держали мир. Се й добре:
Старцям, як ми, здасть ся, се й не трудно.

Паріс.

Повагою оба у нас ви рівні,
І шкода, що так довго враждували.
Прошу-ж тепер, добродію, сказати,
Чого мені з моїх зальотів ждати?

Капулет.

Перекажу вам те, що ви вже чули.
Дочка моя ще в світі не була:
Штирнацятьох років не налічила.⁵⁾
Нехай ще дві в красі привянуть літ,
Тоді її доспіє дівування.

Паріс.

Молодші ще ставали матерями...

Капулет.

Почавши вчасно швидко й покінчили.
Мої надії всі земля пожерла;
Дочка — моя наслідниця єдина.
Зумієте з'єднати її серце,
З'єднаєте й моє благословенне.
Аби вона обрала вас за мужа,
То сим уже моя сповнить ся воля.
Приятелю, сю ніч у мене в домі
По давньому звичаю буде бенкет.
Закликано гостей любезних много,
Над тебе-ж ми не маєм ні одного.
В господі в нас сю ніч засяють зорі,
Ще кращі тих, що в Бога на просторі.
Як прожене весна зиму кульгаву,
І ринеть ся молодіж на забаву,
Так весело ти в нас забенкетуєш,
І в серденьку нове життя почувєш.
Тоді шукай палкому до вигоди
Первоцвіту дівочької природи.
Між многими дочку мою побачиш,
Га може й їй яку ціну назначиш.

Ходімо. (до слуги.) Ти! махай по всій Вероні
Та познаходь поважні сі персони,
Що тут стоять. (дає папір) Ти мушиш їх прохати
До нас на пир, на учту завітати.

Виходять Капулет і Паріс.

Слуга. Познаходь, що отгуть стоять?...
Тут стоїть написане, щоб швець дбав про свого
аршина, а кравець про своє шило, а рибалка
про свого пензля, а малярь про свого невода.
Мене-ж послано познаходити отсі персони, що
їх імення тут понаписувано, а я не знайду, які
ї імення понаписував тутечки писака. Треба
братись до письменника. Саме в час!

Входять Бенволіо та Ромео.

Бенволіо.

Ге, брат! один огонь другого згасить;
Одна біда другу тобі закрасить.
Закрутить ся в головці — відкрути ся;
Журбою бий журбу, та більш і не жури ся.
Новим даннем отруй стару отруту,
То й знайдеш забутну на смуток руту.

Ромео.

Вари, вари попутник:*) бо...

Бенволіо.

Що, брате?

Ромео.

Зломив ти кість, а се каліцтво кляте.

Бенволіо.

Чи ти в своїм умі, Ромео?

Ромео.

Гірше,

Ніж би скрутивсь : бо вьжуть мене кріше ;
У темную темницю зачиняють,
І голодом, і муками стязують. —
Добрий вечір!

Слуга.

Добром і вас витати!

Чи вмієте ви писане читати?

Ромео.

Написану біду свою читаєм.

Слуга.

Мабуть сього навчились ви звичаєм.

А тут — гай, гай! на білому та чорне!

Як утнете, то очко в вас моторне.

Ромео.

Та я склади помалу розбираю.

Слуга.

Спасибі-ж вам!

Ромео.

Стривай, я прочитаю. (Читає.)

„Сіньор Мартіно та його жона з дочкою. Граф Анзельм з гарними своїми сестрами. Пані вдова Вітрувіо. Сіньор Пляченціо з його любими сестрами. Меркуціо та його брат Валєнтин. Мій дядько Капулет, його жона та дочка. Моя небога Розаліна. Лівія. Сіньор Валєнціо та його родич Тибальт. Лючіо з любовою Гелєною“. Гарне згромадження. (Вертає цидулку.) Куди ж се їм прибувати?

Слуга. На гору.

Ромео. Куди?

Слуга. Та на вечерю до нашого дому.

Ромео. До чийого ж се?

Слуга. Та до мого-ж таки пана.

Ромео. От про се-ж то мені й треба було перше спитати.

Слуга. Тепер я вам скажу й без питання. Мій пан — великий багатирь Капулет, і коли ви не з Монтечиного дому, дак приходьте будьласко вихилити кухлик вина. Зоставайтесь веселі. (Виходить.)

Ромео та Джульєта.

Бенволіо.

На древнім сім бенкеті й Розаліна
Сиятиме, твоя краса єдина.
Ходімо й ми; там знайдемо всю вроду,
Що на диво цвите серед народу.
Побачиш сам, чим славить ся Верона,
І знатимеш, де лебідь, де ворона.

Ромео.

Коли мої боготвориві очи
Сфальшують так мізерно перед нею,
Най візьмуть ся огнем їх ревні сльози,
І що топив я їх не затопивши,
Бретиків, — нехай згорять лукаві.
Гарніща? нї, як сьвіт почав стояти,
Їй рівні ще не народила мати.

Бенволіо.

Краса її в твоїх очах окремно с'яла:
Вродлива на вазі із нею не стояла.
Колиб на кришталеві терези клав ти
Свою любов проти краси нової,
Що я тобі вкажу, як на бенкеті с'яє, —
Твій пишний самоцьвіт хто зна чи не злиняє.

Ромео.

Дарма, що я пійду, нової не знайду;
Нехай же надивлюсь на ту ясну звізду.

(Виходять.)

Сцена третя.

Сьвітлиця в Капулетовім домі.

Входять пані Капулет із мамкою.

Пані Капулет.

Де, мамко, Юля? клич її до мене.

М а м к а.

Клянусь вам моїм дівочтвом, пані,
В дванадцятому році, — вже гукала.
Ягничечко моя! моя пташинко!
Храни Господь, де це вона? Джульєта!
Входить Джульєта.

Д ж у л ь є т а.

Хто зве мене?

М а м к а.

Мамуня.

Д ж у л ь є т а.

Ось я, мамо!

Що зволите?

П а н і К а п у л е т.

Ось що... Ти, мамко, вийди.

Нам треба щось в секреті говорити.
Верни ся, мамко: я розмірковала.
Ти мусиш слухати пораду нашу.
Дочка моя, ти знаєш, літ хороших...

М а м к а.

Йй Богу, я злічу їх у годинку.

П а н і К а п у л е т.

Нема штирнацятьох...

М а м к а.

Кладу на заклад

Зубів штирнацять — хоч їх маю тільки
Чотири — йй нема ще чотирнацять.
От, скільки в нас до Ланцюгів Петрових?

П а н і К а п у л е т.

Неділь ізо дві, чи...

М а м к а.

Чи чи, чи ні,

То певна, що з усіх днів у году
Штирнацять йй на Ланцюги в ночі.
Вона з Сусанкою — нехай царствує —

Ровесниця. Ну, Суня в Господа.
Була для мене надто добра. От же,
Я вам кажу, на Ланцюги їй буде
Штирнацять років, далєбі, що так!
Я добре знаю: одинацятий
Пішов отсе, як трусу ми злякались.
Тоді їй я від грудей... Ніколи
Сього в году я не забуду дня.
Бо полином намазала я пиптя.
Сиджу я під голубником на сонці, —
У Мантуї були тоді ви з паном.
О, се мені в тямки! Я-ж то й кажу:
Як скоштувало полиню із пиптя,
Дурненьке, — пхе! гірка, погана ціця!
Та як же то на нені розізілилось!
В тім голубник тарах! Їй Богу, я вже
Й сама не знала, як мені й ховатись.
Отсе-ж то й одинацять років тому.
Вона тоді вже на ніжки ставала, —
Ні, от вам хрест, вже дьбуляла всюди,
Бо на лобку ще вчора гудзь набила.
Тоді мій муж — нехай царствує в Бога!
Веселий був! - - узяв її на руки:
„Ой кришечко моя! ти ниць упала?
Упадеш горілиць, як помудрієш.
Так, Юлю?“ А воно, от вам Пречиста,
Утерло слізоньки та й каже: „Так!“
Давіть ся-ж, як то жарт такий справдив ся!
Хоч би я й тисячу ще літ жила,
Сього-б я не забула. „Юлю, так?“
Він каже, а воно, шерепка: „Так!“
Пані Капулет.
Та годі вже про се, замовкни.
Мамка.
Їй Богу, пані! Сьмійтесь, як воно
Утерло слізоньки, та й каже: „Так!“

А в неї гудзь з яечко познїхирки,
Страшений гудзь, і плакала прегірко.
„Ой!“ — ка покійник мій — „ти ниць упала?
Упадеш горілиць, як помудрієш.
Так, Юлю?“ А воно, спинившись: „Так!“

Джульєта.

Впипись і ти, будьласко, мамко.

Мамка.

Я вже мовчу. Люби тебе Господь!
Була еси опецочком найкращим,
Якого за життя я згодувала.
Коли до твого ще діжду весїлля,
То вже нічого більше й не бажаю.

Панї Капулет.

Весїлля, справді я про се й хотїла
Поговорить. Скажи менї, Джульєто,
Як почуваш ся ти до замужжя?

Джульєта.

Про честь таку менї й не снилось.

Мамка.

Про честь таку! Будь я тобі не мамка,
Сказала-б: виссала ти розум з цицьки.

Панї Капулет.

Так думай же тепер вже про замужжє.
В Веронї в нас поважні дами стали
Молодші за тебе вже матїрями.
Та я сама була, здаєть ся, геть
До літ твоїх в дитиною уже.
Ну, коротко сказати, граф Паріс
Лицаєть ся до тебе на зальоти⁷).

Мамка.

Ог чоловік, сінборо, дак сказати!
Такого в цілім сьвітї... прямо з воску.

Панї Капулет.

Нема в Веронї кращого цьвітка.

М а м к а.

Та що? Йй Богу, квітка між квітками!

П а н і К а п у л е т.

Що скажеш ти? Полюбиш сього пана?

Сю ніч його побачиш між гістьми.

Читай в його лиці, так мов у гарній книзі;

Знайди слова, що виписала врода;

Розгледь усяку черточку в ньому;

Дивись, як личить красота уму.

Що невиразне в книзі тій спіткнеш,

Те в поглядї ясенькім прочитаеш.

Альбом любви, неоправний коханок,

Не достав йому ще обгортанок.

Як срібна рибка сая з під води,

Так дух його блищить з під красоти.

У книзі очи всім бере та слава,

Що золоті слова, як і оправа.

То шануватимеш його в його достатку,

Та й власного свого не вщербив статку.

М а м к а.

Не вщербив? зробиш ся товста і дужа:

Бо жінка зараз товщає від мужа.

П а н і К а п у л е т.

Скажи ж, що в серці чуєш до Паріса?

Д ж у л ь е т а.

Я подивлюсь, що скаже серцю погляд.

Та глибше не посьмію кинуть оком,

Нїж вважете менї своїм уроком.

Входить слуга.

С л у г а. Панї добродійко, гості прибули, вечеря готова, вас кличуть, про молоду панночку питають, мамку в молодечні дають, і все знетерпівлене. Біжу вслуговувати. Благаю вас, ідіте негайно.

Пані Капулет.

Йдемо, йдемо. (Виходить слуга.)

Тебе жде, Юлю, граф.

Мамка

Шукай же, дівонько, ночей утішних,

Під пару дням у тих зальотах пишних. (Виходять.)

Сцена четверта.

Вулиця.

Входять Ромео, Меркуціо, Бенволіо, з п'ятьма масками, з людьми що несуть смолоскипи, й з иншими.

Ромео.

Що-ж? мусимо орацію сказати,
Чи так увійдемо, без оправдання?

Бенволіо.

Орації тепер уже не в моді;
Не трай Купіда нам, засліпленого шарфом,
З татарським луком з крашеної гонти,
Що дам лякав, мов те опудало в городі⁸).
Не треба й прольога, затвердженого з книги
І за підбріхачем віршованого в сінцях.
Нехай нас міряють, яким захочуть робом,
Відміряем танець їм та й підемо.

Ромео.

Ке світоча мені: незгіден я для сього.
В душі у мене тьма, нехай нестиму світло.

Меркуціо.

Ромео, любий наш, ти мусиш танцювати.

Ромео.

Ні, вір мені. У вас обуве танцюристе,
І душі в вас легкі. Моя — мов оловяна,
Гнете мене к землі, насилу ноги носять.

Меркуціо.

Ти-ж любиш, то позич у Купідона крил,
І здіймеш ся на них понад людським житєм.

Ромео.

Зняла мене журба: пробив мене стрілою,
І на легких його мені не знятись крилах.
Я звязаний і пут журби не покидаю,
Під тягарем тяжким любови упадаю.

Меркуціо.

А впавши на любов, ти-б придавив її:
Занадто ти важкий для существа ніжнього.

Ромео.

Любов ніжна в тебе? Жорстка, завзята,
Запекла та лиха, і коле як терен.

Меркуціо.

Коли любов жорстка, бувай жорсткий до неї;
Вколола — ти коли, то так її й побореш.

(До когось иншого.)

Дай покришку мені обличчя покривати.

(Надіваючи маску.)

На маску маска ще!... Тепер мені байдуже,
Що я собі бридкий. Дивись як хоч на мене:
Нехай соромить ся мурло за мене чорне.

Бенволіо.

Ну, стукай і ввійдїм; ввійшовши-ж у свїтлицю,
Нам треба між гїстями на ноги уповати.

Ромео.

Смолоскип дай мені! Хай легкосерді хлопці
Поміст нечулий там підшвами лоскочуть.
Я заховаюсь за прапращурське прислівє:
„Свїтитиму тобі, дивитимусь на тебе“.
Прегарна гра була, та я вже пас.

Меркуціо.

Ба! пас як пес, мовляв наш комісарь.
Коли вже пас, так витягнем тебе
З того багна, чи — вибачте вашеці —

З любви, в яку загруз єси по вуха.
Та що се палимо ми сьвітло в день?

Ромео.

Як в день?

Меркуціо.

Тут гаючись уже з годину
Марнуємо сьвічки, мов би горіли в днину.
Більш думки доброї в тверезих сих словах,
Нїж у твоїх пятьох, сподарю, розумах.

Ромео.

Ми добре думавм, ідучи на маски,
А розуму в сьому нема.

Меркуціо.

Нема? дивись який!

Ромео.

Сю ніч я бачив сон.

Меркуціо.

І я сю ніч сон бачив.

Ромео.

Який же?

Меркуціо.

Що всі сни брехливої удачі.

Ромео.

О, в наших снах більш правди, нїж в словах!

Меркуціо.

Тебе одвідала мабуть цариця Маба⁹⁾,
Манюсїнька духів та фей химерна баба,
Не більша, нїж аґат на пальці в альдермена.
У сонних по носах летючим довгим цутом
Пилиночок вона, ся сповигуха, їздить.
З павучих ніжечок колїсця в бричці в неї;
З крильця метелика на бричечці наметець;
Обротьки й віжечки з тоненьких паєутинок;
З роси блискучої на місяці вся збруйка;
Із лїта бабського маленький батожечок,
А пужально з цьвіркунової ніжки.

За поганайличка казавка зелененька,
Не більша від тії, що в дівчини за ніхтем.
У неї брячечка — порожня горішинка,
Що чисто виточив мистець старенький, шашель,
Каретник фей легких із незатямних лїт.
Отсе-ж вона що ніч в такій своїй виставі
Басує по соньках, і снять ся сни їм любі:
Закоханим — любов; царським панам — чини;
Судді — гостинчики; панянці — поцїлунки.
Сю Маба иноді прищами надїляє,
За те що в неї з губ помадою вонає.
А часом по носу у стряпчого проїде,
І снять ся хижому предовга волокита.
Попу зажерлому у нїздрях залоскоче
Закрученим хвостом свиняки-поросючки,
І снять ся сопуну парафія багатча.
Як же прокопотить у воїна на шиї,
Він у-ві сні людей мечем стинає,
Проломи, заляги, скрївавлені шаблюки
Та випивки гучні завязтому приснять ся.
Аж ось застугонять над ухом тулумбаси;
Прокинець ся, — се сон! буркне бурлацьку
[лайку,
Перехрестить ся й знов хропе собі рубака.
Ся-ж Маба по стайнях кудовчить коням гриви;
Вона-ж ве ковтуни, що страшно розкрутити,
Щоб халепи собі якої не нажити.
Вона-ж, як дівчина заснець ся горілиць,
Наляже на живіт, навчаючи терпіти
Завчасу, що жінкам призначено на сьвітї.
Ся відьмочка..

Ромео.

Та ну, Меркуціо, ну годї!
Верзеш ти ні про що...

Меркуціо.

Так, правда, бо про сни,
Про дїтвору пугу порожнявого мізку.

Народжує він мрії нісенітні,
Легкі, товкі, як воздуху істота,
Нестаточніщі ще, ніж буйний вітер,
Що в півночі бурхав крізь морози,
Та зараз відси далі дме сердито
На південь, на краплющі тихі роси.

Бенволіо.

Сей вітер твій відносить нас від ціли:
Вже повечеряли, за пізно ми наспіли.

Ромео.

Боюсь — завчасно. Віщий дух мій чує
Якусь судьбу, що висить ще на зорях,
Та в сю прегарну ніч почне прегірко
Свій хід грізний, і враз якимсь злим махом
Укоротить жите мов злиденне.
Та той, хто моїм деменом кермує,
Хай вправить парус мій! Ходім, веселе пан-
[ство!

Бенволіо.

Бубніте в бубни! (Виходять.)

Сцена пята.

Сьвітлиця в Капулетовім домі.

Музики готовлять ся. Входять слуги.

Первий слуга. А де тут Тушкуй-ско-
ворідка, що не помага мені приймати геть?
А щоб тебе, талурколове! щоб тебе, блюдолизе!

Другий слуга. Як поранно зависне на
руках у одного або двох, та ще й не поми-
тих, то буде погана справа.

Первий слуга. Геть дзиглики! відсунь
буфета! Наглянь на срібла. Товарішу, при-

ховай мені марципана, та коли любиш мене,
нехай ворітник упустить Сусану Мірошниківну
та Нелю. Антоне! Тушкуй-сковорідко!

Другий слуга. Сюди, хлопче! миттю!

Третій слуга. Неможна-ж нам бути
тут і там. Боржій, хлопята; хапайтесь, а хто
найдовше поживе, той забере все. (Виходять.)

Входять Капулет і т. д. з гістьми та з музиками.

Капулет.

Витаю вас, панове! Хто з між дам
Не намозолив ніг, ану до діла!...
Ага, дамуні! що? котора з вас
Не схоче до танця? Се буде знак,
Готов заприсягти, що нагнітки.
Близенько вцілив, га? Витаю вас,
Мої доброді! Було колись,
Що маскувавсь і я, і вмів шепнути
На ушко дамі щось принадне. Ге!
Давно минуло ся, давно, давно! —
Витаю вас панове! Грай, музико! —
Простору, гов! Дівчатка, до танця! —

(Музика грає. Танцюють.)

Гей, сьвіла ще! та геть звідсіль столи!
Згасіть камін! і без багаття душно.

(До родича Капулета.)

А що, козаче! ти й не сподівав ся
Такої забавки? Сідай же коло мене.
Нам, Капулет, старим не танцювати.
А як давно, що ми були обидва
В масках?

Другий Капулет.

Та вже тому літ з трийцять буде.

Первий Капулет.

Ні, брат, не буде стілько, ні, не буде.
Бо се на перезві в Люченція

Ми маскувались. Ось як діждемо
Зелених сьвят, то двацять і пять літ...

Другий Капулет.

Та більше, більше. Сину старшому
Його вже трицять.

Первий Капулет.

Що бо се ти кажеш?

Він був недавнечко недолітком.

Ромео (до одного з слуг свого почту.)

Яка то дама он, що кавалеру
Таку зробила честь?

Слуга.

Не знаю, пане.

Ромео.

Вона вчить сьвіточі яснійш палати.

Її краса висить на щоках ночі,

Мов дорогий рубін у-в усїй Неґра.

Краса се за богата задля вжитку

І за коштовна для землі. Неначе

Сніжна голубка серед галок стада,

Так між подругами вона білїе.

Скінчить ся сей танець, до неї полену,

І тільки приторкнусь, нове життє зачну.

Чи я любив коли? Ні, божевільні очи:

Не бачив я краси аж до сієї ночі!

Тибальт.

По голосу, се мусить бути Монтеккі. (До слуги.)

Рапіру, гей! Як, щоб йому та сьміти

Прийти сюди в тій масці чудернацькій,

Щоб насьміятись з нашого бенкету?

Клянусь моїм преславним давнім родом,

Убить його — хвала перед народом¹⁰).

Капулет.

Чого се ти, небоже, так збентеживсь?

Тибальт.

Монтеккі, сей наш ворог, дякую, знаєш,

Ледащо се прийшло, щоб насміхатись,
Як бенкетом ми будем тут втішатись.

Капулет.

Се молодий Ромео?

Тибальт.

Він, ледачий

Капулет.

Спокійсь, небоже! Хай собі побуде.
Він тут поводить ся ввічливо, чемно.
Сказавши правду, вся Верона славить
Його за честь, за добре вихованнє.
Давай мені все місто із скарбами,
Не схочу в себе я його зневажить.
Тим угамуйсь, не дбай зовсім про нього.
Так я велю. Коли мене шануєш,
Розвеселись, не зиркай із під лоба:
На празнику таким се не подоба.

Тибальт.

Чому, коли у нас гостей ворог?

Мій дух його не стерпить.

Капулет.

Стерпить, стерпить.

Що, півнику? Кажу, що стерпить. Ну?

Чи я тут пан, чи може ти? Що ще?

Не стерпить! Як! помилуй мене Боже!

Ти хочеш тут гостей передрочити?

Бундючитись? дорослим величатись?

Тибальт.

Ой дядечку! се-ж сором нам...

Капулет.

Ну, ну!

Ти лобуре! Ой, та гляди у мене,

Щоб я тебе не зупинив — ти знавш, як?

Проти мене! До ста чортів! Та й пору вибрав!

Так, дітки, так! люблю! — Ах, ти деркачу!

Гледи, а то... Гей, більше світла, світла! —
Я зупиню тебе... Ну, ще раз, дїтки!

Тибальт.

Не я мовчу, мовчить моя неволя...
Увесь тремчу від злості та від горя.
Втаю мій жаль, а думки не покину:
Зірне вона колись в лиху годину. (Виходить.)

Ромео (приступивши до Джульєти.)

Коли моя рука торкнулась недостойно
До дивної краси, до святотців живих.
Мої уста, прочане два, пристойно
Нїжним цілунком най спокують сей гріх.

Джульєта.

Смирений прочанин аж надто зневажає
Ту руку, що мене підносить до святих.
Торкатись і до них нам звичай дозволяє,
Святиню цілувать не має він за гріх.

Ромео.

Та-ж мають і святі уста, як і прочане!

Джульєта.

В прочан уста — святим творити молитви.

Ромео.

Нехай же на мою мольбу свята спогляне,
Щоб ясно вірив я, без сумніваня тьми.

Джульєта.

Хоч і прийняв мольбу, святий ані здвигнеть ся.

Ромео.

О, не здвигнись же й ти! Се дар тобі від серця.

(Цілує її.)

Через твої уста очистив ся мій гріх¹¹).

Джульєта.

А я, прочанине, взяла його з твоїх.

Ромео.

З моїх? О гріх святий! Сняв мов у ризї.
Верни-ж його менї. (Цілує її знов.)

Дж у л ь е т а.

Цілуєш як по книзі...

М а м к а.

Мадам, мадам! вас кличуть пані матка.

Р о м е о.

А хто-ж то пані мамка?

М а м к а.

Оттакої!

Чи то-ж сього не знаєте, паничу?

А вже ж не хто, як пані сього дому. Хто!

Ще й добра пані, ще й яка розумна,

Та й чесна до того. Я згодувала

Її дочку, що з нею ви стояли.

Хто висвата її, скажу вам просто,

Бряжчатиме...

Р о м е о.

Так се Капулетівна?

О ласба вість! я ворогу оддав ся¹²).

Б е н в о л і о.

Ходім: дійшла забава вже до краю.

К а п у л е т.

О, ні, панове, ні! ще рано, не збирайтесь.

Ми наготовили сяку-таку вечерю.

Не дозволяєте? Ну, дякуємо всім вам.

Чолом. шановні панове; на добраніч. —

Гей, більше світочів! (До другого Капулета.)

Берімо ся до ліжка.

Козаче, далєбі, вже геть та й геть нерано.

Пора спочити нам.

Виходять усі опріч Джульєти та мамки.

Д ж у л ь е т а.

Іди до мене, мамко. Хто се був би?

М а м к а.

То син Тиберія старого і наслідник.

Д ж у л ь е т а.

А той, що заразом виходить із дверей?

Мамка.

А, пек йому! та се-ж Петручіо, здасть ся.

Джульєта.

А той, що осторонь? що танцювать сьогодні
Не хтів ні з ким?

Мамка.

Того не знаю, хто.

Джульєта.

Иди спитай імя! Коли жонатий він,
Ударять по мені у погребовий дзвін.

Мамка (вертаєть ся.)

Ромео на імя, на прізвище Монтеккі,
Єдиний син того, що з вами ворогує.

Джульєта.

Єдиная любов з єдної вражди...

Ой рано-ж я його вбачала, та й не знала!

Ой пізно-ж я його пізнавши покохала!

О дивная любов! мені ти дивно сталась,

Що з клятим ворогом моім я покохалась.

Мамка.

Що се таке? що се таке?

Джульєта.

Се вірша.

Навчив мене мій партнер танцюристий.

(З середини вличуть: „Джульєто!“)

Мамка.

Та зараз, зараз бо! — Ходім, нема нікого,

(Виходять.)

Входить Хор.

Вже давнє кохання на ліжку конає,

Кохання новєє насліддя чигає.

Урода, що розум Ромеїв сліпила,

З Джульєтою поруч зовсім помарніла.

Одно 'дного любить, у мислях милує,

Одно 'дного дивно очима чарує.

Ромео та Джульєта.

Та він свого смутку не міг їй яснити;
Вона мусить жаль свій у серці таїти.
З ворожого дому нема йому входу
До ворога в гості, до клятого роду.
З ворожого дому даремне жадання
Озватись коханку на любе витання.
Та сила любови бере в серці гору
Над страхом людського жалю й поговору.

(Виходить.)

АКТ ДРУГИЙ.

Сцена перва.

Чисте місце біля Капулетового саду.

Входить Ромео.

Ромео.

Куди-ж іти, як серце тут zostавлю?
Вертай ся, земле, до свого сьвітिला.

(Перелазить через мур і плигає в середину.)

Входять Бенволіо та Меркуціо.

Бенволіо.

Ромео, гов! братко Ромео!

Меркуціо.

Ге!

Розумний! Далєбі, утік він спати.

Бенволіо.

Побіг сюди та й скочив через мур.

Гукай!

Меркуціо.

О, я ще й заклинатиму!

Ромео! гедзь! журбо! любов! коханку!

З'яви ся нам у-в образі зітханья.

Скажи хоч вірш один, я вдовольню ся,

Гукни „люблю — терплю“, — хоч „ой, ой, ой“!

Промов кумі Венері хоч словечко,

Хоч прозвище її синка сліпого,

Оврамка Купіда, що гарно вцілив,
Як царь Кофет в дівча жебрацьке втюривсь.¹³⁾
Не чує, не шелесне, не здвигнеть ся.

Умер голубчик. Мушу заклинати.
Клянун тебе очима Розаліни,
Ї високим лобом, ротом красним,
І ніжкою дрібною і двигучим
Стегенцем, і всім добрим, що край нього:
З'яви ся нам під образом своїм.

Бенволіо.

Почує, то розсердить ся на тебе.

Меркуціо.

Чого-ж тут сердитись? От чим би можна
Йому надопекти: коли-б я визвав
Якого духа у коханки в крузі,
І щоб вона йому звелїла ждати,
Докіль того біска перечарує.
Се инша річ. Мої-ж визовини
І чесні і лагідні: бо не кого,
Його-ж я зву імям його коханки.

Бенволіо.

Ходїмо, він сховавсь між деревами.
Йому дружити любо тільки з нічю.
Любов слїпа, то морок їй товариш.

Меркуціо.

Любов слїпа, то мимо ціли й цїлить.
Тепер засїв він певно десь під грушу,
Бажаючи, щоб його любка стала
Враз грушкою і впала біля нього.
Ромео, на добраніч! Я в перину.
Зелене ліжко се менї за зимне.
Ходїм, чи що?

Бенволіо.

Ходїм: бо шкода праці
Шукать того, хто сам знайтись не хоче.

(Виходять.)

Сцена друга.

Капулетовий сад.

Входить Ромео.

Ромео.

Сьмієть ся з шраму той, хто ран не має.

(Джульєта показуєть ся в горі, в вікні.)

Та цить! який се сьвіт в вікні заблиснув?

О, се восток, о сонечко --- Джульєто!

Зійди-ж, прекрасне сонечко; нехай
Завидник твій, недужий, блідолиций,

Понурий місяць зникне від жалю,

Що ти заважила красу своєї пані.

О, не служи завидниці у білій

Та зеленастій шатї, що самі

Недоумки в ній ходять; скинь її! —

Так, се вона, вона, мов коханне...

Колиб ти знала се!

Щось каже, та й нічого. Що-ж? дарма:

В очах її ровмова. Відкажу їй...

Я вельми сьмілий: не до мене річ.

Се дві найкращі зіроньки на небі,

Ідучи на якусь роботу, просять

Очиць її в той час за них сьвітити.

А що, колиб сї очи там постали,

А зорі в неї? О, тоді-б і зорі

Ї блискучі щоби пригасили,

Як гасить лампу день, а оченята

Зажевріли-б на небі так осяйно,

Що всі пташки подумали-б — се день,

Та й заспівали-б. Що ж вона

Так щічкою на рученьку схилилась?

Коли-б я був у неї рукавичка!

Як любо до її лица торкнутись!

Джульєта.

Ой лелечко!

Ромео.

Говорить. О, промов
Словечко ще, мій янголе пресьвітлий!
Бо сяєш ти вгорі і серед ночі,
Як посланець небес золотокрилий
Перед здивованим людини оком,
Що в гору дивить ся, як хмари він минає,
І по грудях етера чистих лине.

Джульєта.

Ромео, о Ромео! де єси?
Зречись твого отця, зречись імення.
Коли ж не хочеш, присягни, що любиш,
І я не буду більш Капулетівна.

Ромео (стиха.)

Чи слухатиму ще, чи обізу ся?

Джульєта.

Одно твоє імя — мій ворог лютий,
А ти — ти сам, дарма що ти Монтеккі...
Монтеккі, що воно? рука, нога се?
Плече, лице, чи хоч найменша частка
Людини? О, назвись як небудь инше!
Що в прізвиці? Те, що звемо ми „рожа“,
Назвім инак, все пахнутиме любо.
Хоч як назви Ромео, він — Ромео:
Бо любе совершенство все при ньому.
Переміни-ж своє імя, Ромео,
А за імя, що й тіла не часткує,
Візьми мене усю.

Ромео.

Беру на слові.

Зови мене любовію своєю,
Я вдруге охрещусь, і більш не буду
Ромеом звати ся.

Джульєта.

Хто ти такий,
Що заслонившись темнотою ночі,
Наткнувсь на мій секрет?

Ромео.

Тепер не вмію
Себе назвати на імя перед тобою.
Своє імя, моя сьвята, я ненавиджу:
Воно твій ворог, ти його не любиш.
Будь се папір, роздер би я на шматтє.

Джульєта.

Мій слух і сотні слів іще не випив
Із уст твоїх, а знаю я сей голос.
Чи не Ромео ти? чи не Монтеккі?

Ромео.

Ні, ні, моя красо, коли не хочеш.

Джульєта.

Як ти прийшов сюди і задля чого?
В саду високий мур — не перелізати.
Подумай, хто всі: тут смерть твоя,
Колиб та постеріг тебе хто з наших.

Ромео.

Летів я через мур любови крильми:
Бо каменю кохання не вплинути.
Любов що зможе, те вона і сьміє.
Тим про твоїх я родичів не дбаю.

Джульєта.

Колиб тебе побачили, то вбили-б.

Ромео.

Ах, я твоїх очей лякаюсь більше,
Ніж двацяти мечів. Споглянь ласкаво,
І я пійду на ворогів без страху.

Джульєта.

Ні за весь сьвіт не схочу, щоб се сталося.

Ромео.

Від їх очей мене сховав нічча.
Аби любила ти, нехай спіткають.
Любийш мені од їх руки умерти,
Ніж без тебе нудити білим світом.

Джультета.

Хто показав тобі сюди дорогу?

Ромео.

Любов, ось хто навчив тебе шукати.
Вона мені ума, я їй очей позичив.
Не лощман я, а будь хоч так далеко,
Як найдальніший беріг океана,
Одважився-б плисти по се надбанне.

Джультета.

Мені лице закрила маска ночі,
А тоб його окрив дівочий сором,
Що ти сю ніч такі слова підслухав.
Ой радаб я держати звичай, рада-б
Зректись, що вирекла! Прощай, личенне!
Ти любиш, любиш ти мене? Так, так!
Я вірую тобі. Ні, не божи ся,
А то обманеш. А з клятьби коханків
Сьмієть ся Зевс. Ромео, любий мій!
Чи любиш, то скажи мені всю правду.
Коли-ж я скоро, мислиш, піддала ся,
То я насуплюсь, буду перекірна,
Казатиму: ні, ні! щоб ти лицяв ся,
Щоб розпадавсь, а то ні защо в світі!
Монтеккі мій, о правда, я люблю!
Не гань мене за звичай нестаточний.
Ні, рицарю, будь певен, я вірнійша
Від тих, що чинять ся неприступними.
І я-б, признаю ся, була вдавала
Гордійшу; тільки що вже ти підслухав
Мою любов правдиву. Вже-ж тепера

Не осуди, що легко піддала ся.
Темненька ніч розкрила таємницю.

Ромео.

Клянусь сям місяцем благословенним,
Що посріблив вершини яблунь пишних...

Джультета.

О, не кляни ся місяцем зрадливим!
Дванацять раз він мінить ся що року, —
Щоб і твоя любов так не мінялась.

Ромео.

То чим же поклястись?

Джультета.

Нічим, нічим,

Або клянись самим собою, любий,
Сим божеством мого боготворення,
То я тобі й повірю.

Ромео.

Серденько...

Джультета.

Ні, не клянись. Хоч я і вельми рада,
Не веселить, мене сієї ночі щастя.
Воно аж надто неждане, бігуче,
Як блискавка, що вже тоді зникає,
Як ще не скажеш сам собі „лискає“.
Добраніч, серденько! Сей зеленочок
Любови виспіє на лїтнім сонці,
І дасть прегарний цвіт, як стрінемось.
Добраніч, і нехай тебе не знає туга,
Як і в твого веселе серце друга.

Ромео.

Чи вже-ж оттак мене й покинеш?

Джультета.

Яке-ж у тебе ще тепер жадання!

Ромео.

Замін кохання за мов кохання.

Джульєта.

Я замінялась, як ще й не просив ти,
І знов бажала-б, щоб могла мінятись.

Ромео.

Узять назад бажала-б? Серце, на що-ж?

Джульєта.

Щоб ще щедрійше знов тобі оддати.
Та я того бажаю, що вже маю.
Як море, так моя безкрая добрість;
Як море так моя любов глибока.
Що більш даю, то більш у себе маю:
В одній і в другій ти не знайдеш краю.

(Мамка кличе з середини.)

Гукає хтось. Бувай здоров, коханне!
Іду, йду, мамко! Серденько Монтеккі!
Не зрадь мене... Ні, підожди, я зараз. (Виходить.)

Ромео.

Благословенна ніч! О, я бою ся,
Що ніч тепер! Чи се мені не снить ся!
Аж надто любо вже: так не буває справді.

Джульєта (показуєть ся знов у вікні.)

Три слові ще, та й справді на добраніч.
Ромео, серденько, коли ти честю
В любови ходиш, мислиш одружитись,
То завтра сповісти мене. Я завтра
Пришлюсь. Коли і де ти мислиш
Вчинити шлюб? Тоді свою всю долю
Я положу в ногах у тебе. Всюди
Пійду з тобою по-світу, мій пане. —

(Мамка з середини: „Мадам!“).

Іду бо, йду! Коли-ж нечесним робом
Ти мислиш, о, тоді благаю —

(Мамка з середини: „Мадам!“).

Зараз!

Покинь своє лицяння, і нехай я

Зіставу ся одна з журбою. Завтра
Пришлю.

Ромео.

Моїм спасеннем вічним...

Джульєта.

Добраніч тисячу раз!

Ромео.

Ні, не добраніч без твого сяяння.

Іду до милої — так як школярь від книжки;

Іду від милої — так як школярь до книжки.

(Виходить повагом).

(Джульєта показуєть ся знов у вікні).

Джульєта.

Ромео, стій! Колиб мені та голос

Сокільника, вернуть сокола мого!

Хрипка неволя, голосно не крикне.

А тоб вертеп я розірвала Еха,

І кричучи-б за мною „Роме-о“!

Охрип воздушний голос більш мого.

Ромео.

Се кличе на імя мене душа моя.

Срібносолодкий глас у милої в ночі:

Для уха чуткого — мов десь музика грає.

Джульєта.

Ромео!

Ромео.

О моя!

Мамка.

Мадам!

Джульєта.

В котрій-же

Годині завтра прислали?

Ромео.

В девять.

Джульєта.

Не опізнюсь : мов двадцять літ чекати.
Забула, для чого тебе вернула.

Ромео.

Я ждатиму, аж докіль не згадаш.

Джульєта.

Забуду гірш : бо ти передомною.
Одно в умі : як весело з тобою !

Ромео.

Стоятиму-ж, щоб ти і все забула,
Забувши й сам про инший дім, крім сього.

Джульєта.

Вже починає дніти. Йди, вже, йди !
Та не пушу тебе дальш, як пустунчик
Бідаху пташечку. Шугне з руки,
Мов в'язника забитого в кайдани,
Та й тягне знов за ниточку шовкову,
І люблячи й ревнуючи з любови.

Ромео.

Хотів би бути пташкою твоєю.

Джульєта.

І я те-ж, серденько. Да тільки я
Замучила-б тебе, голубячи аж надто.
Добраніч ! о, добраніч знов і знов !
Як солодко душа в прощанні замірає !
Я все прощала ся-б, нехай хоч сьвіт сьвітає !

(Виходить.)

Ромео.

Соньки-дрімки у віченьки,

Впокій тобі у серденько !

Хотів би бути сном і упокоєм,
Солодко сонливим твоїм напоєм. —
Пійду духовного отця мого шукати,
Просити помочи, про щастє розпитати.

(Виходить.)

Сцена третя.

Манастирський садок.

О. Лаврентій (з кошиком).

Вже сіроокий сьвіт ударив ніч хмарну,
І смугами пестить восточну дальну.
Крапчата темрява, неначе той п'яниця,
Звертає з шляху дню, коліс палких боїть ся,
Титанових коліс. Закіль його краса
З небес осяє день, і висохне роса,
Сповню я кошик сей страшним труйним корінням
І цвiтом пахощів, дорогоцінним зіллям...
Земля природі всій і мати і могила:
Хоронить у собі всіх чад, що породила.
Вбачаємо на ній незлiчених дітей,
Що жизнь і силу ссуть з її ситних грудей.
Усякі сили їх у мудрих на приміті,
І неpotrібногo нї одного на сьвітї.
О, многа благодать укрита про живих
У зіллях, деревах і в скелях камяних!
На сьвітї бо нема ледачогo нічогo,
Щоб людям не було з того добра якогo.
Нема ж і доброго нічогo на землі,
Щоб люде псуючи, на лихо не звели.
Бо й добрість через край буває злом стра-
[шенним,
А зло у добрий лад, вважаєть ся прощенним.
У чарочці ніжній цвiтка сьогo на віки
Отруту сховано і благодатні лўки.
Як нюхавш його, увесь сустан твій рад,
А виссеш з нього сок, смертельний приймеш яд.
Воюють два царі серед природи поля
І в людях і в зіллях: добро і дика воля.
Де гірший з сих царів над луччим верх бере,
Там швидко смерти черв природи цвiт жере.

Входять Ромео.

Ромео.

Добридень, отче!

О. Лаврентий.
Benedicite!

Хто се мене чим-сьвіт витає любим гласом?
Коханий синочку! не дармо раннім часом
Покинув ліжко ти. Якусь тяжку тривогу
В тебе на личеньку я бачу. У старого
В очах оглядливих журба стоїть на чаті,
А де вона живе, не любить Сон там спати.
Де-ж молодий козак ровкинеть ся байдужно,
З ним зараз ляже Сон та й хропакують дружно.
Отсе-ж я бачу, ти чимсь вельми засмутив ся:
Бо не з добра еси ранесенько схопив ся.
Коли-ж сього нема, коли я не вгадав,
Ромео наш сю ніч і спати не лягав.

Ромео

Отсе вгадали ви, да тільки я щасливий.

О. Лаврентий.

Прости тобі Господь. Сидів у Розаліні?

Ромео.

Ні, отче мій благий, не думайте сього.
Забув я се імя і всю печаль його.

О. Лаврентий.

Се добре, синоньку. Де-ж ти в ночі блукаєш?

Ромео.

Скажу, мій отченьку скоріш ніж знов спитаєш.
Бенкетували ми із ворогом у двох,
Та й завзялись на смерть, і рани в нас обох.
Тепер же після ран, після жалю й тривоги
У тебе просимо сьвятої запомоги.
Ратуй нас, яко муж угодний небесам!
Ти бачиш, за врага тебе молю я сам.

О. Лаврентий.

По просту, сину мій! що се за хитра мова!
Де сповідь в загадках, там абсолюція загадкова.

Ромео.

Так знай же навпрямки: моя любов — Джульєта,
Вродлива дочка старого Капулєта.

Одно ми одному під мислі підійшли,
Обов в один дух к тому кінцю прийшли,
Щоб одружитись нам. Коли і як спізнались,
Як розпитали ся, як щиро покохались,
Про все, про все тобі дорогою скажу;
Да тільки про одно благаючи прошу,
Не відкажи ся нас звінчати ще сьогодні.

О. Лаврентий.

Святий Францїску! що за дивні переходї!
То Розалїну геть? О юноші, в серцях
Зрадлива в вас любов: живе вона в очах.
Jesu Maria! ви-ж потоки слїз видали
Про сю Розалїю, — що смутку! що печали!
І вся солоня та вода з очей лила ся
На те, щоб ся любов мов хмарка розійшла ся.
Ще в тебе виден слїд недавньої сльози:
З поблїдлої щоки не змив його вси.
Коли то був ти сам із тугою твоєю,
По Розї ти вмирав, ти жив і дихав нею.
О, знана з давнїх лїт ся притча між людьми:
Не сьмійте ся з жінок, коли такі й сами!

Ромео.

Ти-ж отче гримав, що люблю я Розалїну.

О. Лаврентий.

Що любиш? ні, що ти боготвориш людину.

Ромео.

І кучив закопать любов.

О. Лаврентий.

Та не на те,

Щоб закопав одно і викопав друге.

Ромео.

Благаю-ж, годі вже. Що я тепер кохаю.
То за любов любов, за ласку ласку маю,
А та...

О. Лаврентий.

Бо в вас любов читає по верхам,
Не вивчившись чытати у школі по складам.
Ну, вихрю молодий, ходімо вже зо мною.
Я маю для чого твою вволити волю:
Що може в ворогів із сього вийде лад
І чистая любов замісь мутних досад.¹⁴⁾

Ромео.

Хапаймось отченьку: у мене серце рветь ся.

О. Лаврентий.

Повагом, синоньку: хто квапить той спіткнеть ся.

Сцена четверта.

Вулиця.

Входять Бенволіо та Меркуціо.

Меркуціо.

Де в біса наш Ромео загубив ся?
То сю ніч він до дому й не приходив?

Бенволіо.

До свого ні. Я говорив з слугою.

Меркуціо.

Се хирява шерпа Розаліна
Вертить ним так, що він ще з глузду зійде.

Бенволіо.

Тибальт, небіж старого Капулета,
Прислав якийся лист йому сьогодні.

Меркуціо.

Клянусь житєм, се виазв!

Бенволіо. Ромео йому відпише.

Меркуціо. Хто вмів писати, може й на лист відписати.

Бенволіо. Ні, він відпише писаці, який він смілий проти смілого.

Меркуціо. Ох, бідолаха Ромео, він уже вмер! прокололи його очи блідолицої шерепи; прострелила вуха любовна пісня; розсікала йому на двоє серце стрілка сліпого хлопчика. То чи йому-ж та вийти проти Тибальта?

Бенволіо. А Тибальт у тебе що таке?

Меркуціо. Більше ніж котячий князь. Я тобі кажу. О, се хоробрий майстер церемоній! Беть ся по нотах, так як ти співаеш: видержує час, міру, правило; пильнує своєї павзи: раз, два, а три вже в тебе в грудях; правдивий губитель шовкового гудзика; рубака! рубака! Дворянин найпершого дому, першої і другої зачіпки! О невміруще *passado!* *puncto reverso!*¹⁵⁾ Гей!

Бенволіо. І се — він?

Меркуціо. Нехай їм пранці, сим химерним, витворним та шепелявим залізожерцям! Чого тільки вони не повигадували! „Jesu, предобрий клинок! превисокий чоловік! прегарна к — ва“! Чи се-ж не горе, о ветхий деньми! що нас мучять сі чужоземні тедаї, сі новомодники, сі *Pardonnez-moi*, сі модні попугаї, що вже їм недобре й сидіти на старому ослінчику. О, щоб їх з їх *bons* та *bons*!

Входить Ромео.

Бенволіо. Ось іде Ромео, ось іде Ромео!

Меркуціо. Без ікри,¹⁶⁾ мо ввялений оселедець. О мясо, мясо! як же ти порибилось... Тепер йому до смаку мелодії, якими розпли-

Ромео та Джульєта.

4

ваєть ся Петрарка. Ляура супроти його панночки — куховарка, дарма що в неї був лучший коханок до рифмовання; Дідона — стара перекупка, Клеопатра — Циганка, Гелена та Геро — потаскухи та ледащиці, Тісбея — сіроока чи щось таке, та не до ладу...¹⁷⁾ Сіньор Ромео, bon jour! От тобі французьке здоровкання до французьких твоїх шаровар. Гарну штуку ти викинув нам сієї ночі.

Ромео. Доброго ранку вам обом. Яку-ж я штуку вам викинув?

Меркуціо. Утікацьку, добродію, втікацьку. Не розумієте, яку?

Ромео. Вибачай, добрий Меркуціо; велику мав справу; а в такому випадку, як мій отсе, чоловікови можна потіснити церемонію.

Меркуціо. Се все одно, що сказати: така справа, як моя, примушує чоловіка до кивання пятами.

Ромео. Еге, щоб зробити реверанс.

Меркуціо. Вельми ласкаво одбив еси.

Ромео. Найпристойніше оправданне.

Меркуціо. Се я — верх пристойности.

Ромео. А верх, се цвіт.

Меркуціо. Так.

Ромео. А в таким разі в мене й на черевиках квітки.

Меркуціо. Се так що вдрав! Плекай же свій дотеп далій, аж докіль зносиш свої черевики до підшви. А як відтопчеш і підшву, тоді твій дотеп ходитиме на закаблуках.

Ромео. О відтоптаний підшвяний та закаблучний дотеп!

Меркуціо. Розійми нас, добрий Бенволю: мої розуми кородять ся.

Ромео. Карбачем та острогами, карбачем та острогами! ато закричу: наша ваяла!

Меркуціо. Ну, коли наш дотеп зачне полювати на диких гусей, то моя справа пропала; бо я знаю, що в одному з твоїх дотепів більше диких гусей, ніж у мене у всіх п'ятох. Хиба я був у тебе гускою?

Ромео. Ніколи не був esi в мене нічим иншим, хиба коли я мав діло з гусьми.

Меркуціо. Я готов одкусити тобі вухо за сей дотеп.

Ромео. Не кусай бо, добра гусочко!

Меркуціо. Твій дотеп — мов та ки-слиця. Годить ся тільки на гостру підливу.

Ромео, А хиба-ж така підлива не годить ся до ситої гуски?

Меркуціо. От козиний дотеп! Розтягай його хоч на вершов удовж, хоч на локоть у шир.

Ромео. То я розтягну його по твоєму слову в шир, і як додам до гуски, то й буде з тебе і в довж і в шир годована гуска.

Меркуціо. Ну, чи не лучче-ж так жартувати, ніж раз по раз зітхати з кохання? Тепер ти розмовляеш по людськи, Ромео. Тепер ти такий, який esi і по вихованню й по природі. Бо ся божевілля любов — мов той навісний дурень, що бігав висолопивши язика, та шукає, в яку-б дїрку встроїти свого кїйка.

Бенволіо. Зупинись тут, зупинись тут.

Меркуціо. Помиляеш ся. Я зробив би її короткою: бо зійшов у моїй приповіді на саму глибину, і не думав розмазувати більше.

Ромео. Що се за цяця?

Входить мамка з Петром.

Меркуціо. Парус, парус, парус!

Бенволіо. Два, два: штани й спідниця.

Мамка. Петре!

Петро. Га?

Мамка. Мій вахляр, Петре!

Меркуціо. Добрий Петре, щоб закрити
їй вид: бо в її вахляра кращий вид.

Мамка. Дай вам Боже добрий ранок,
панове.

Меркуціо. Дай вам Боже добрий ве-
чір, гарна пані.

Мамка. Хіба тепер добрий вечір?

Меркуціо. Незгірший, я вам кажу:
бо несоромязна стрілка годинника стоїть на
самім полудні.

Мамка. Цур вам! Хто ви такий?

Меркуціо. Я, пані, той, що Бог створив,
та й кається.

Мамка. Клянусь моєю душею, гарно
сказано. „Та й кається“, мовляли? — Панове,
чи не може хто з вас сказати мені, де я знайду
молодого Ромеа?

Ромео. Я вам скажу, тільки молодий Ро-
мео буде старшим тоді, як ви шукали його.
Я наймолодший з усіх, що так звать ся, за не-
достачею гіршого.

Мамка. Ви добре говорите.

Меркуціо. Добре; що гірший? Далєбі,
гарна думка; розумно, розумно.

Мамка. Коли се ви, добродію, то мені
треба щось вам сказати.

Бенволіо. Вона хоче закликати його
на якусь вечерю.

Меркуціо. Звідниця, звідниця, звідниця!
Гузь-га! Гузь-га!

Ромео. Що се ти цькуєш?

Меркуціо. Не зайця, добродію; а коли заць, то в постовому пирозі, що вже причерствів і зацьвів ся, закіль його з'їли. (Сьпіває.)

Старий заць сивий,
Та старий заць сивий —
Дуже добра харч у піст.
Та що той заць сивий
Вельми застарілий,
То ніхто не їсть.

Ромео, чи прийдеш до дому? Ми до твого панотця на обід.

Ромео. Я йду слідом.

Меркуціо. Бувайте здорові, пані стара, бувайте здорові, пані, пані, пані!

(Виходять Меркуціо і Бенволіо.)

Мамка. Пек тобі, бувай здоров! — Скажіте, будь ласко, добродію, що се за невмивака, салогуб, що се за шибеник?

Ромео. Се, мамко, такий дворянин, що любить слухати свої слова і наговорить у мінуту більш, ніж-би ви слухали в місяць.

Мамка. Колиб він сказав що на мене, я-б його провчила, нехай би ще був і не такий пикатий, та й ще двацять таких жаків; а коли-б не здолїла сама, то знайшла-б таких, що здолїють... Пранцювате ледащо! Я не з тих, що з ним нюхають ся; я не з тих, що з ним товчуть ся. (До Петра.) А ти стоїш тутеньки та й зволяєш, щоб усяке ледащо знущалось як хоча з мене?

Петро. Я не бачив нікого, щоб знущавсь як хоча з вас. Колиб я побачив, я-б зараз вийняв меч, завіряю вас. Я сьміло виймаю, скоро хто инший вийме, аби була добра оказія до чвари та право було з мого боку.

Мамка. Перед Богом кажу, така мені досада, що все тіло трусить ся. Пранцювате ледащо! — Добродію, будьласко, одно слово! І як я вам казала, моя молода панночка звеліла мені вишукати вас. Що вона звеліла вам сказати, я держатиму про себе; та попереду дозвольте мені сказати вам: коли ви думаете вести її в дуросьвіцький, мовляди, рай, дак се було-б, мовляв, грубіянське діло: бо панночка молоденька. Тим же то, коли в вас думка чинити в нею аби як, дак се справді булоб ледаче діло, щоб таке та предложити якій панночці, і вчинок вельми паскудний.

Ромео. Мамко, кланяй ся від мене твоїй пані й господині. Клянусь тобі...

Мамка. Добра душко! і їй Богу, я скажу їй так. Господи, Господи, вона буде веселою жєнщиною.

Ромео. Що ти хочеш сказать їй, мамко? Ти-ж не слухавш мене.

Мамка. Я їй скажу, добродію, що ви божились, а се, я думаю, дворянське лицяння.

Ромео.

Проси її знайти який будь спосіб

Прийти до сповіді після обіду:

Там в келії отця Лаврентія

Їй буде сповідь і вінчаннє разом.

Се за твої труди

Мамка

Ні, ні, не треба.

Ромео.

Та ну, бери, кажу.

Мамка.

Добродію, після обід сьгодні?

Та й добре-ж, паночку; вона там буде.

Ромео.

Ти-ж, добра мамко, жди назад аббацтва.
Надійде й мій слуга туди-ж до тебе,
І принесе драбиночку з верівки.
По ній я підіймусь на самий верх
Великих радощів під темну нічку.
Прощай! Як будеш вірна, нагороджу.
Прощай! І кланяюсь панночці від мене!

Мамка.

Благослови-ж тебе Господь! Ось слухай.

Ромео.

Що скажеш, дорогая мамко?

Мамка.

Чи вірен ваш слуга? Прислів'я каже,
Що два без одного держать секрет.

Ромео.

О, не турбуйсь! слуга мій — вірна сталь.

Мамка. Добре, паночку. Моя панночка
наймиліша пані... Господи, Господи!..... Як
була ще маленькою лепетушкою... о, тут є один
пан у городі, Паріс на імя: той рад би підче-
пити її, та вона, добра душечка, дивилась на
нього мов на жабу, на справдішню жабу.
Я сердила її іноді, і кажу було, що Паріс їй
під пару чоловік; а вона, їй же то Богу-ж то,
як скажу було такеньки — як найбільше по-
лотно у вселенному світі. Чи не правда-ж, що
розмарин і Ромео починають ся одною лі-
терою?

Ромео. Так, мамко; то що-ж? Обое — лі-
терою р.

Мамка. Ах, ви шутник! се-ж собак
дражнять так: ерр... Ні, я знаю, що воно по-
чинаєть ся иншою літерою; і вона мовляла
такі гарні слова про се, про вас і про розма-
рин, що вам би втішно було слухати.

Ромео. Кланяйсь од мене панночці.

(Виходять.)

Мамка. Еге-ж, тисячу раз. — Петре!

Петро. Га?

Мамка. Попереду, та не швидко!

(Виходять.)

Сцена п'ята.

Капулетів сад.

Входить Джульєта.

Джульєта.

Послала мамку я ще о девятій;
Казала: вернеться за півгодини.
Ще може й не знайшла його. Та ні...
О, та вона кульгава. Посланці
Любови — думки, що у десять раз
Скоріш летять, ніж соняшне проміння,
Що гонять мрак з туманного узгір'я.
Тим голуби швидкі везуть любов:
В Купіда те-ж буйного вітру крила.
Тепер підбилось сонечко найвище
В дневному ході, а від девяти
То до дванадцяти аж три годині:
Вона-ж і досі не вертаєть ся.
Коли-б вона гарячу мала кров
Любови, о, булаб швидка, як мячик!
Метнула-б я її одним слівцем
До милого, а він назад до мене.
Старі, що мертві вже: важкі, тверді,
Непорушні й бліді, мов олово.

(Входить мамка з Петром.)

О Боже! йде вже! О медова мамко!
Кажі, знайшла?... Скажи слугі геть звідеї.

Мамка.

Петро, стань за дверима.

Джульєта.

Чого-ж похнюпилась, чого сумна?
Хоч і сумне, ти весело розкажуй.
Коли-ж веселе, то не псуй мені
Похнюпившись солодкої музики.

Мамка.

Се я втомилась. Ой, дай віддихнути!
О вісточки! то-ж вибігались ви!

Джульєта.

Я-б кости оддала тобі свої,
Аби ти новину свою сказала.
Ну, говори-ж, будьласко, добра мамко!

Мамка.

О Jesu! що за поспіх! Та чекайте-ж!
Ви бачите, не одведу я духу.

Джульєта.

Не одведеш і духу, а на те
Є й дух, щоб лепетать: не одведу!
У тебе довша вимівка, ніж вість,
Що вимовляєш ся мені сказати.
Кажі-ж у-раз, чи добра, чи лиха?
Хоч добра, хоч лиха, я мушу знати.

Мамка. Ге, вибрали ви по простацьки. Не
вмієте вибрати мужа. Ромео — от тобі не-
видальце! Хоч у ньому лице краще ніж у кого
иншого, та нога лучча від усіх. Що й до руки,
що й до стану й до тіла, хоч про се нічого
сказати, ніхто з ним не зрівняєть ся. Не кажу,
щоб він був цвіт учтивости, тільки за нього
ручаюсь, що він тихий, як ягнятко. — Іди
своею дорогою, дівко; шануй Бога! — А що?
чи в нас обідали сьогодні?

Джульєта.

Ні, ні. Та се й попередю я знала.
Що про вінчанне каже? от про що!

М а м к а.

Ой як же голову, мій Боже, ломить!
Тріщить, мов розколола ся на шматтє.
А тут і спина... Спинонько моя!
Яке в вас серце, що мене послали
Шукати смерти, швендяючи всюди!

Д ж у л ь є т а.

Я, далебі, жалкую, мамочко,
Що ти недужавш. Ну, що-ж казав?
Моя ти добра, люба, що він каже?

М а м к а.

Коханок ваш казав так як і личить
По чесности і доброму ладу.
Я вам ручаюсь... Де-ж пань-матка ваша?

Д ж у л ь є т а.

Моя пань-матка? Дома, тут вона.
Де-ж бути їй? Як чудно ти говориш:
„Коханок ваш казав так, як і личить...
А де-ж пань-матка ваша?“

М а м к а.

Боже мій!

Чого ви кипите? Отсе, їй Богу!
Се на ломбту ліки в вас, чи що?
Тепер справляйте посилки самі.

Д ж у л ь є т а.

Та годі вже! Що відказав Ромео?

М а м к а.

Чи ви до сповіді просили ся?

Д ж у л ь є т а.

Просилась.

М а м к а.

Дак швидче-ж до отця Латрентія.
Там жеде жених, щоб з вами одружитись.
Тепер ізнов заграє дурний румянець;
Ще більш заграє від моїх новинок.

До церкви! Я-ж пійду своїм ладом
Та принесу драбинку, щоб по ній
Коханок ваш добрав ся до гніздечка
Під темну ніч. Так я для вас труджу ся.
Та буде вам робота сеї ночі!
До келї! я-ж до обїду. Швидко йдїте.

Джульєта.

До щастя швидко! Чесна мамко, йду.

(Виходить.)

Сцена шеста.

Келїя отця Лаврентїя.

Входять отець Лаврентїй та Ромео.

О. Лаврентїй.

Благослови-ж сьвяте нам дїло, Боже,
Щоб опісля журба душі нам не тягчила!

Ромео.

Амїнь, амїнь! нехай журба що хоче робить,
Не переважити їй радости тієї,
Що за хвилиночку переживу я серцем.
Аби ти нам звязав Господнім словом руки,
Нехай іде хоч смерть, страшний любови ворог:
Я й тим удовольнюсь, що милу звав моею.

О. Лаврентїй.

Завзяті радощі кінчають ся завзяттем;
Їх смерть у торжестві: мов той огонь та порох,
Що поцїлюють ся, й нема! Найлуччий мід
Остине скоро нам солодкістю своєю.
Що більш ласуємо, то менше уживаєм.
Люби, та міру знай, — любитимеш найдовше.
Спішний спізняєть ся однаково з лїнивим.

(Входить Джульєта.)

Ось наша панї йде. Така легка хода

На плитах цвинтарних надпису не зтирає.
Хто любить, той нехай по павутинню ходить,
Що в літнім воздуху пустуючи гуляє;
Не обірве: так легкий чар любови.

Джульєта.

Добривечір отцю духовникови.

О. Лаврентій.

Подякує тобі за нас обох Ромео.

Джульєта.

Йому також, а то внадто дяки.

Ромео.

Коли ти рада так як я, моя Джульєто,
Всім серцем, і коли умієш дотепніше
Все висловити в лад, — осолоди диханням
Весь воздух навкруги, і гармонійним словом
Розкрий всі радощі, що ми одно 'дному
Даруємо тепер, зустрівши си так любо.

Джульєта.

Ні, не окрасою, істотою своєю
Пишаєть ся любов, багата не словами.
Той бідний, хто свою скарбівню перелічить.
Моя-ж любов — такі скарби безмірні,
Що ме здолілаб я злїчити й половици.

О. Лаврентій.

Ходїмо вже, ходїм, довершимо закон.
Таких на самотї я не покину сьміло,
Аж докіль не зіллю двох у єдине тіло.

(Виходять.)

А К Т Т Р Е Т Ї Й.

Сцена перва.

Громадський майдан.

Входять Меркуціо, Бенволіо, паж та слуги.

Бенволіо.

Прошу тебе, Меркуціо, вернімося.

Горячий день; всі Капулети вийшли.

Зустрінемося — без бучі в нас не буде.

В таке тепло скажена кров буває.

Меркуціо. Ти здаєшся одним із тих гультаїв, що як увійде в коршму, зараз кладе свого меча на стіл та й каже: „Дай Боже, щоб ти мені не знадобився“. А як вицють по другій, вийма його проти рандаря, без усякої надоби.

Бенволіо. То я тобі здаюся гультаєм?

Меркуціо. Ну, ну, ти гарячий на завзяттє, як найзавзятший жак у Італії, швидкий до гніву в завзятті, а в гніву до завзяття.

Бенволіо. А далі що?

Меркуціо. Те, що колиб двоє таких розізлилось, то скоро не було-б ні одного: бо один одного вбив би. Готов еси зчепитись із чоловіком за те, що в нього однією волосиною

в бороді більш або менше. Готов еси зчепитись із чоловіком за те, що лузає горіхи, хоч він тим тільки й винен, що в тебе очи карі як горіх. Чиїб очи, опріч твоїх, вишпигували таку зачіпку? У тебе в голові так повно зачіпок, як у яйці повно жовтка та білка, а про те бувала вона розбита через зачіпки, мов те яйце. Ти зчіплювався із чоловіком за те, що чхнув серед вулиці: бо розбудив твого пса, що спав собі на сонечку. Хибаж не ти напав ся на кравця за те, що надів новий жупанок перед Великоднем? а на другого за те, що підв'язав нові черевики старими підв'язками? А ще мене навчаєш не сваритись!

Бенволіо. Колиб я був такий як ти швидкий до зачіпки, я продав би кому хотя мов життє на віки за одну годину з еван-дрансом.

Меркуціо. За одну годину всю скотину?

Бенволіо. Клянусь головою, се йдуть Капулети.

Меркуціо. Клянусь підшвою, байдуже мені.

Входить Тибальт із иньшими.

Тибальт. Горнітєсь до мене: бо я говоритиму з ними. — Добривечір, панове! Одно слово з одним із вас.

Меркуціо. Тільки одно слово з одним із нас? Додайте ще що-небудь. Нехай буде слово й тяттє.

Тибальт. Ви знайдете мене, добродію, геть на се готовим, аби дали менї оказію.

Меркуціо. Хиба не знайдете оказії, докіль не дадуть?

Тибальт. Меркуціо, ти граєш ув один лад із Ромеом.

Меркуціо. Граєш ув один лад! Дак ми в тебе музики? Коли ми в тебе музики, сподівай ся-ж чути одно бренькання. Ось тобі мій смик. Ти в мене потанцюєш від нього. До сто чортів, граєш ув один лад!

Бенволіо.

Серед громадського зійшли ся ми майдану.
Або ходім куди у закутніще місце,
Або без колоту про справи говорімо,
Або вже геть зовсім з людських очей зійдімо.

Меркуціо.

На те в людей і очи, щоб дивитись.
Ніхто мене не двине з місця, ні!

Входить Ромео.

Тибальт.

Спокійтесь, пане: ось мій чоловік.

Меркуціо.

Скоріш мене повісять, ніж твоїм
Він буде чоловіком. Ось іди
Попереду, він піде за тобою.
Сим робом справді буде він твоїм.

Тибальт.

Ромео, як тебе люблю й шаную,
Тому найкращий вираз: ти ледащо.

Ромео.

Тибальте, я тебе любити мушу;
Тим вибачу тобі таке витання.
Я не ледащо, ні. Бувай здоров!
Як бачу, ти мене зовсім не знаєш.

Тибальт.

Хлопя, не викрутиш ся сим із кривди,
Що ти мені вчинив. Стій і виймай!

Ромео.

Ніколи я тебе нічим не скривдив,
І більш тебе люблю, ніж ти міркуєш,
Не знаючи, за що тебе люблю.
Доволі з тебе, любий Капулетте:
Люблю твоє ім'я, як і своє.

Меркуціо.

Безчесна тихість, пакісна покора!
Alta stoccata зміє з нас сей сором.
Тибальте, мишодаве, гей, за мною!

Тибальт.

Чого тобі від мене треба?

Меркуціо. Добрий котячий королю, нічого, тільки одну з твоїх дев'ятох жизней. Сю приправлю по своєму зараз, а з вісьмох інших, дивлячись по тому, які ви до мене будете, робитиму бите м'ясо. Виймай же свого меча за вуха з піхви, та боржій: а то мій буде коло твоїх вух перше, ніж виймеш свого.

Тибальт (виймаючи) Готов до услуг.

Ромео. Любий Меркуціо, сховай свою рапіру.

Меркуціо. А ну добродію, ваше passa! до! (б'ють ся.)

Ромео.

Бенволіо, виймай; повибиваєм зброю.
Панове, сором вам; пробачте кривду!
Тибальт, Меркуціо! князь повелів
По вулицях в Вероні не буяти...
Тибальте, стій! Меркуціо!...

Тибальт ранить Меркуція і виходить із своїм почтом.

Меркуціо.

Ой, рана!

Прокляте вам, обом домам ледачим!
Конець мені. А він і втік без плати?

Бенволіо.

Де рана, де?

Меркуціо.

Дряпнув, та буде з мене.

Де-ж паж мій? Гей, ледащо, по хірурга!

(Виходить паж.)

Ромео. Не бій ся, друже: рана не може бути велика.

Меркуціо. Ні, не така глибока, як колодязь, ані така широка, як церковні двері, та годить ся зробити своє. Олвідай мене завтра, то побачиш, який я буду поважний чоловік. Для сього сьвіта я далєбі переперчений... Проклятте на обидва ваші доми!... Щоб отсе чоловіка вдряпнуло на смерть незнатищо, собака, пацюк, миш, кітка! отсей пинда, лобуряка, ледащо, котре бєть ся по книзі арихметики!... І якого чорта вмшав ся ти між нас? Мене прозивано в тебе під рукою.

Ромео. Я думав як найлучче.

Меркуціо.

Веди мене, Бенволіо, під руки,
Ато зомлію. О, проклятте вам,
Що з мене ви зробили пир хробацтву!
Я вповні взяв своє... обом домам!

Виходять Меркуціо та Бенволіо.

Ромео.

Сей дворянин, князівський близький родич,
Мій щирий друг, прийняв смертельну рану
За мене, як сплямив мене Тибальт,
Тибальт, що братом став менї недавно.
Джульто серденько, твоя краса
Розгартувала сталь в моїй природі.

(Вертаєть ся Бенволіо).

Ромео та Джультя.

5

Бенволіо.

Ромео, о Ромео! вже нема
Хороброго Меркуція на світі.
Лицарський дух його за хмари рвав ся,
Зневаживши зарані нашу землю.

Ромео.

Сей чорний день очорнить днів багато:
Він розпочав, вони скінчать почате.

(Вертаєть ся Тибальт.)

Бенволіо.

Дивись, Тибальт ізнов по майдану буяє...

Ромео.

Веселий, що мого Меркуція не має.
Вертайся-ж, тихосте, до Господа назад;
Ти, помсто огняна, покинь свій мрачний ад!
Веди мене, я твій! Тибальте, ось „ледащо“
Перед тобою знов. Тепер ти знаєш, защо
Ми будем бити ся. За тінь сумну того,
Хто дивить ся на нас із полету свого.
Він жде тебе, або й мене з тобою.
Здіймімо ся-ж у трьох завзятою юрбою.

Тибальт.

Мізерний чуро, з ним еси братав ся,
Іди-ж до нього!

Ромео.

Ось хто се покаже!

(Бють ся, Тибальт падає.)

Бенволіо.

Ромео, геть відсіль! тікай боржій!
Міщане піднялись; Тибальт убитий.
Не стій окаменівши. Князь на смерть
Тебе осудить, як піймають. Геть же!
Втікай!

Ромео.

Фортуно, ти сьмієш ся з мене!

Бенволіо.

Чого стоїш іще? тікай, тікай, (Виходить Ромео.)

Входять міщане з иньшими.

Міщане.

Куди побіг Меркуців убійця?...

Де дівсь Тибальт харцизник, де сховав ся?

Бенволіо.

Ось він лежить.

Міщане.

Вставай, добродію!...

Во імя князя, йди за нами зараз.

Входять князь із почтом, Монтеки, Капулет, їх жінки
з иньшими.

Князь.

Де ті ледачі, що зчинили бучу?

Бенволіо.

Пресьвітлий князю, я тобі з'ясую

Обставини нещасні завірюхи.

Се той, що молодий Ромео вбив;

А він убив Меркуція твого.

Пані Капулет.

Тибальт, небіж мій, чадо мого брата!

О князю! о небоже! о мій мужу!

Пролита кров Тибальта дорога.

О князю праведний! за нашу кров

Пролий Монтечину. О мій небоже!

Князь.

Бенволіо, хто розпочав сю бучу?

Бенволіо.

Тибальт, котрого вбив Ромео наш.

Ромео гарно говорив; благав він

Одуматись, бо нізащо сваритись;

Напоминав про ваш високий гнів.

Сумирним голосом те все казав ;
Дивив ся тихо і покірливо впинав.
Та все те обернув Тибальт у нівець.
Глухий на мир, завзятий на буянне,
Направив гостру сталь на сьмілого
Меркуція. А той собі палкий,
Вертає за удар удар, байдужний
В своїй хоробрости про смерть холодну.
Лівкою він страшне тятте одводить,
Правою смерть Тибальту посилає.
А той назад шле ворогу неситу.
Пристигне кричучи Ромео: „Стійте !
О друзі ! друзі, розчепітесь ! годі !“
І швидче слова сьмілою рукою
Одводить у бойців погібну зброю.
Як ринувсь він на них, Тибальт єхидний
Під самою рукою в нього влучив
Меркуція у серце, та й на втіки.
А потім до Ромеа тиць ! як той
Кипів самою помстою. Їх бою
Було, як блискавки, мала хвилина.
Бо ще не встиг я і меча добути,
Тибальт уже лежав, а наш Ромео
Майнув і зник. Історія правдива.
Казніть мене, коли що мовив скрива.

П а н і Ка п у л е т.

Монтекків родич він, тим річ свою фальшує ;
Оправдує своїх, ніхто в тім не здивує.
В кривавій бучі сій із двадцять душ було,
І в двадцятих вони убили одного.
Благаю, князю, суд по правді розсудити !

К н я з ь.

Ромео вбив його, а він Меркуція.
Кого-ж скарати нам за дорогую кров ?

Монтеккі.

Не синови мойму за неї одвічати :
Де видано за смерть приятеля карати ?
Вина його в тому, що допоміг він праву
Тибальта покарати.

Князь.

І за таку розправу
Ми оглашаємо банітою його.
Бо мало вам гніву і постраху мого.
За ваші розтирки, за ваші свари вляті
Приходить ся мені кров рідну проливати.
Отсе-ж накину вам таку важку пеню,
Що знатимете ви гірку печаль мою.
Я буду вам глухий на просьби, оправданья,
Не бачитиму сліз, не чутиму благання.
Отсе-ж і не просіть. Ромео з царства геть !
Де зуздять стратенця, там буде йому й смерть.
Візьміть звідсіля тіла, і знайте мою власть :
Прощати розбишака — самому розбивать.

(Виходять.)

Сцена друга.

Сьвітлиця в Капулетовім домі.

Входять Джульєта.

Джульєта.

Летіте, коні, огняні ноги,
Вертайте Феба у його чертоги.
Летіть на захід, ви золотогриві,
Ховайте ся на ніч в хмарні оселі !
Окрий нас, ніч, повірнице коханків ;
Нехай не зуздить ворог, як Ромео
До мене прийде стиха, невидимий.

Сьвященнодійствіє своє коханки
Звершають при одній красі. Коли-ж
Любов сліпа, то з нічю в лад іде
Ще лучче. О поважна ніч, матроно,
Одягнена пристойно в чорні шати!
Прийди, навчаючи, як утерять
І вийграти мені, пійшовши в заклад
За два незаплямловані дівочтва.
Накрий же чорною полою кров,
Що тріпає в щоках соколиком
Самітнім, докіль дикая любов,
Оговтавшись, вбачатеме в учинку
Любовному єдину чесність чисту.
О ніч, іди! Ромео, ти в ночі
Мій день: приливь же в купі з нею.
Бо ти лежатимеш на крилах ночі,
Біліщий снігу в ворона на спині.
Приходь, кохана, люба ночі,
З затуленням у темряву чолом,
Одай мені мого Ромеа, а коли
Умре він, ти візьми, розріж його
На зіроньки дрібні; то він тобі
Освітить лик небесний так осяйно,
Що сьвіт увесь полюбить ніч одну,
Та й годі кланятись палкому сонцю.
О, я купила скарбівню любови,
Та не втїшаюсь нею: а сама
Запродалась, — нема і з мене ще
Утїхи. Так загаяв ся сей день,
Мов перед сьвятом ніч для бідолашньої
Дитини, що новеньку має вже
Одеживку, та не надїне... Ось
До мене мамка з новинками йде.
Хто-б ні казав мені що про Ромеа,
Його слова небесна красномова.

Входить мамка в верівками.

Ну, мамко, що? Що в тебе? верівки
Для милого Ромеа?

М а м к а.

Верівки.

(кидає їх на долівку)

Д ж у л ь б т а.

О лишечко! чого ти ламлеш руки?

М а м к а.

Ой пробі, пробі! вбито! вбито! вбито!

Д ж у л ь б т а.

Чи небо-ж так завидувати може?

М а м к а.

Ромео може, хоч не може небо.

Ромео, о Ромео! хто-б се думав?

Д ж у л ь б т а.

Що ти за демон, що мене так мучиш?

Від сеї муки заревли-б у пеклі.

Ромео вбит? Скажи одно лиш „так“,

І се слівце мене отруїть гірш,

Нїж ядовитий погляд василиска.

Промов його, і я впаду без духа.

Чи він убит, чи жив? Чи „так“ чи „ні“?

Убитий — вимов „так“, а жив — то „ні“.

Одно слівце, і я жива чи мертва.

М а м к а.

Своїми бачила очима рану...

О Господи! тут на музській грудні.

Страшений труп, бездушний труп кривавий...

Блудий мов попіл у крові червоній.

Кров запекалась... Зомліла я зирнувши.

Д ж у л ь б т а.

О трісни, серце, ти банкруте вбогий!

Вернись у землю, земле ти мерзена!

Кінчись, движенне, тут! Нехай обох

Несуть нас із Ромеом хоронити!

М а м к а.

Тибальте мій, ти друже мій найлуччий!
Тибальтоньку, ласкавий, чесний пане!
Ой лучче-б смерть, ніж смерть твою вбачати!

Д ж у л ь е т а.

Що-ж се? сама собі противна буря?
Ромео вбито, а Тибальт скінчив ся?
Мій любий брат і мій супруг любіщий?
Труби-ж, страшна трубо страшного суду!
Бо хто zostавсь живий, коли сих двох не стало?

М а м к а.

Тибальт убит, Ромео ж ваш — банїта.
Ромео, що Тибальта вбив, банїта.

Д ж у л ь е т а.

О Боже! се рука Ромео кров
Тибальта пролила?

М а м к а.

Так! так! його!

Д ж у л ь е т а.

О серце гадини, заховане в квітках!
О дивная красо, вертепе крокодила!
Уквітчаний тиран, ангеловидний демон!
Голубоперий крук, ягня хижововкасте!
Паскудна суть в божественній подобі!
Пекельний праведник, шановний злодіяка!...
Природо, що тобі у тартарі робити,
Коли ти злющого диявола вселила
У смертному раю божественної вроди?
Чи видано коли таку ледачу книгу
Так преокрашену? І як же се вхідство
Мерзене та живе в таких палатах пишних?

М а м к а.

Нема в мущин ні чесности, ні віри,
Ні правди, ні добра; всі зрадники,
Перевертні, обманщики ледачі.
Де мій слуга? Дай трохи aqua vitae.

Від сих турбот, від горя та плачу
Я астарілась. Побий Ромеа сором!

Джульєта.

Щоб твій язик опух за се погане слово!
Чи то-ж для сорома создав Господь Ромеа?
Ні, на його чолі стидав ся-б сором сісти.
Бо се престол, де честь сидить в короні,
Владичиця землі, цариця всіх народів.
О, не по людськи я кляла його, картала!

Мамка.

Як можна вам хвалити душогубця,
Що брата вашого зігнав із сьвіта?

Джульєта.

Як я могла-б гнівним картати словом,
Кого моім супругом звати мушу?
О бідний пане мій! хто-ж за тебе озветь ся,
Коли і я тебе зневажила так тяжко?
За що-ж убив еси мого, ледачий, брата?
Бо той ледачий брат хотів тебе убити.
Верніте ся в свою криницю, марні сльози!
Ви мусите платити свою данину тузі,
Та помиливши ся, виплачуете щастю.
Жив, жив Ромео мій, що хтів Тибальт убити,
А сам Тибальт убит, що кинувсь на Ромеа.
Ясніє сонечко: чого-ж мені тужити?
Я чула гірше щось, ніж смерть Тибальта брата.
Хотілаб я забуть, що так мене вразило,
Да тяжко налягло воно мені на серце,
Мов окаянному страшенний гріх на душу.
„Тибальт убит, Ромео-ж ваш-баніта“.
Баніта, слово се, одно слівце „баніта“
Убило про мене Тибальтів десять тисяч.
Доволі і в тому біди, що брата вбито.
Нехай би вже й кінець. Коли-ж біда не любить
До нас ходить сама, коли їй треба інших
Лихих пригод і бід тягти з собою низку!

За вістю, що Тибальт убит, сказати-б лучче:
Що вбито і отця, чи матір, чи обох,
Щоб нам жалю й плачу доволі наробити.
Нї, за новинкою про смерть Тибальта, зараз
„Ромео твій банїт“! Сказавши сї слова,
Убито і отця і матір і всїх нас,
Ромеа і Тибальта і Джульєту, всїх, усїх!
Ромео мій банїт! Немає в сих словах
Нї міри, нї кінця, нї краю, нї границї:
В них смерть, безкрая смерть, та горе неви-
[мовне.
Де, мамко, панотець? де, мамко, панїматка?

М а м к а.

Тепер вони в сльозах голосять над Тибальтом.
Чи хочете до них? я проведу туди вас.

Д ж у л ь е т а.

Нехай вони йому обмиють слїзми рани.
У них і висохнуть, а я до віку буду
Оплакувать мою розлуку із Ромеом.
Вїзьми сї верівки... О горенько вам бідним!
О горенько менї! Ромео наш — банїта.
Він з вас зробив великий шлях до мене,
Та я умру сама дївуючи вдовою.
Іди, я хочу спать, великим сном заснути:
Замість Ромеа смерть до серця пригорнути.

М а м к а.

Ідїть, спокійте ся. Я знаю, де Ромео.
Бїжу, знайду його, нехай розважить вас.
Чи чуєте? знайду; сю ніч він буде тут!
До сховища його ходи одна мїнута.

Д ж у л ь е т а.

О, вишукай! Оддай сей перстень з бирюзою,
Проси його прийти прощати ся зо мною.

(Виходять.)

Сцена третя.

Келія отця Лаврентія

Входять отець Лаврентій та Ромео.

О. Лаврентій.

Та ну бо вже, страшний ти чоловіче!
В твій дух сумний влюбила ся печаль,
А халепа з тобою й одружалась.

Ромео.

Що нового? Який був присуд князя?
Яке мені готуєть ся ще горе
Недознане?

О. Лаврентій.

О любий сину, ти
Давно живеш в такій сумній дружині.
Приніс тобі отсе я князів присуд.

Ромео

Що-ж він, коли не смерть, міг присудити?

О. Лаврентій.

Із уст у нього кара лекша вийшла.
Не смерть, а жизнь, та тільки не в Вероні.

Ромео.

Банїця! О, ну, скажи, що смерть!
Се гірше смерти. О, лиш не кажи:
Банїця!

О. Лаврентій.

Вигнанець із Верони,
Ти маєш сьвіт увесь перед собою.

Ромео.

Нема його ніде, опріч Верони.
Чистилице там, вічна мука, пекло.
Банїта тут — банїта в цілім сьвіті.
Хиба-ж воно не смерть? Кажі мені,
Банїця не смерть? Се все одно,

Що голову відтяти золотою
Сокирою на гіршую наругу.

О. Лаврентій.

О смертний гріх, о грубая невдячність!
Твою вину карає право смертю,
А добрий князь відсунув право геть,
І чорне слово „смерть“ зробив вигнанням.
Велика ласка се, і ти не бачиш.

Ромео.

Тортюра, а не ласка. Небо тут,
Де Юлія живе: що кожен кіт
І пес, і миш малесенька, і кожна
Нікчемна тварь живе на небі тут,
І може на її красу дивитись;
Ромеу-ж зась! Більш має вільности,
Поваги, приступу, ніж той Ромео,
І мясникова муха. Бо вона
На дивно білу рученьку Джульєти
Сідає, з устоньок її безсмертне
Ссе і смакує щастє, — з устоньок,
Що червоніють з сорома, за гріх
Вважаючи свій власний поцїлунок.
Ромеу-ж сього зась! бо він вигнанець.
Що можна мусї, він нехай втікає...
Чи вже-ж нема в тебе такого яду,
Чи гострого ножа, чи наглої
Якої смерти, щоб згубить мене,
А тільки слово се „банїція“?
Банїція! Мій отче, грішники
Ревуть у пеклі слово се страшенне.
О, де-ж у тебе серце, отченьку?
Ти-ж ісповідник, розрішитель наш
І мій найблизший друг, — роздавив
Мене вси сим словом... Га, банїта!

О. Лаврентій.

Ти одурів з кохання. Вислухай
Хоч коротеньке слово. Слухай бо!

Ромео.

О, знаю! знов ти про банїцію.

О. Лаврентій.

Я дам тобі знарядє проти неї,
Гіркої долї молоко солодке,
Так, філософію. Вона тебе
В банїції розважить.

Ромео.

Знов за те-ж!

На шибеницю філософію!
Коли вона Джульєти не сотворить,
Не пересадить міста, не примусить
До відклику Ескаля, то й мовчи
Про неї: бо вона ні нащо.

О. Лаврентій

Нема, бачу, в безумного ушей.

Ромео.

Бо у розумного нема очей.

О. Лаврентій.

Дай про твою біду поговорити.

Ромео.

Шкода, шкода: бо ти не чуєш серцем.
Колиб ти молодий був, так як я,
І Юлія була любов твоя,
І вбив Тибальта зараз повінчавшись,
І чув, як я, і вигнан був, як я;
Тоді-б ти міг по правді говорити,
Волосє рвати, бити ся об землю,
Як я тепер, і міряти могилу...

(З надвору хтось стукає).

О. Лаврентій.

Вставай, щось стукає. Устань, Ромео!

Ромео.

Ховатись? Ні! хйба мої зітханнн
Туманом навкруги мене окриють. (Знов стукає.)

О. Лаврентій.

Чи чуєш? стукає. Хто там? Устань!
Тебе ухоплять... Підіймайсь, вставай! (Стукає.)
Сховайсь у студію. Знов... Божа воля!
Яке безуміє! Іду, іду!
Хто там так грукає? хто ти? чого?

Мамка (за дверима.)

Пустіть, то й знатимете, хто й чого.
Я від Джульєти.

О. Лаврентій.

О, витаємо!

Входить мамка.

О отченьку сьвятий! мій отченьку!
Скажіть, де муж моєї пані, де?

О. Лаврентій.

Ось на землі, од сліз паний, безумний.

Мамка.

О, так і пані, так зовсім!

О. Лаврентій.

Нещасна

Симпатія! Їх горе порівняло.

Мамка.

Оттає лежить, то хлипає, то плаче,
То плаче знов, то знов захлипає.
Устаньте! встаньте, коли ви мущина!
Задля Джульєти, задля неї встаньте!
Чого в таку вдавати ся вам тугу?

Ромео.

Се мамка?

Мамка.

Добродію, смерть усьому конець.

Ромео.

Ти щось таке казала про Джульєту?
Що з нею? Чи вона мене не має
За дикого розбійника, що я отсе
Первоцвіт щастя нашого заплямив
Трохи не власною її-ж кривцею?
І де вона? і як вона? і що
Говорить потайна моя супруга
Про нашу потайну любов нещасну?

Мамка.

О, ні! вона нічого не говорить,
А тільки плаче, плаче; а там знов
На ліжко падає; а там встає
Та зве Тибальта та Ромеа — кличе,
А там упаде знов...

Ромео.

Мов се імя

Із смертоносної гармати стрелить
І вбє її, так як рука проклята
Убила її родича. Скажи,
Мій отче, о, скажи, в якій поганій
Частині сеї анатомії
Імя те криєть ся? Скажи мені,
Щоб я розруйнував його жилище!

(Виймає свого меча.)

О. Лаврентій.

Впини свою одчайнну руку!
Чи ти людина? образ твій говорить,
Що ти не звірь. Жіночі в тебе сльози,
А фурія без розуму звіряча.
О неподобна жєнщино в мужському
Подобії! о злоподобний їй
Звірюко! ти мене дивуєш вельми.
Клянусь нашим орденом сьвятим,
Я думав більше мужєства в тобі.
Та-ж ти Тибальта вбив? то і себе

Убеш? убеш іще й жону свою,
Що тільки і живе твоїм життєм?
Наситиш на собі ненависть кляту?
Чого клинеш свій рід і землю й небо?
Аджеж вони стрічають ся всі трое
В тобі, а ти нехтуєш їх всі разом.
Фі, фі! соромиш образ і любов
І розум твій. Ти — мов той Жид лихварь,
Що має повню у всьому, та все
Так обертає, що ні образу
Людському, ні любови, ні уму
Нема з того шаноби ні поваги.
Величний в тебе вид, але воскóвий,
Далекий од достоїнства мущини.
Твоя присягнена любов — порожня зрада.
Вона вбиває ту, котрій ти кляв ся.
Твій розум — орнамент краси й любови,
Заблуканий проводирь їх обох.
Мов у того дурного козарлюги
У розі порох, загорів ся він
Од власної безтямности твоєї;
Чим боронить ся мав, тим і скалічивсь.
Ну, що-ж, мій друже? уставай! Джульєта
Твоя жива, задля котрої
Ти був умер! Щасливий ти на сьвітї:
Тибальт хотїв тебе убить, а ти
Тибальта вбив. Щасливий ти на сьвітї:
Тобі грозила кара, а за тебе,
Мов друг який, озвалось право, тільки
Веділо геть зійти. Щасливий ти:
Благословенне сяє над тобою,
І щастє всі дари тобі несе;
А ти мов примховата та черепа
Ще й кобзиш ся проти любови й долї.
Гледи, гледи: такі вмирають жалко...
Іди-ж до любої своєї, як була

Умова в вас; розваж її у смутку.
Та бережись, не гай ся аж до ранку:
Тоді до Мантуї вже не проїдеш.
Там житимеш, аж докіль час найдеть ся,
Що виявим ваш шлюб, настроїмо
Своїх, як випросити в князя милость,
І викличем тебе щасливого
У двадцять сотень тисяч раз против
Того жалю, з яким ти зійдеш геть.
Ти, мамко, йди попереду. Витай
Од мене паню, і нехай вона
Господу всю пускає в обляги.
Тяжка печаль поможе їй до сього.
Ромео-ж прийде.

М а м к а.

О Господи! стояла-б я всю ніч
Та слухала такі хороші речі.
О, вченне сьвіт! — Добродію, скажу
Моїй панянці, що ви прийдете.

Р о м е о.

Скажи, нехай готуєть ся мене
Корити.

М а м к а.

Ось, добродію, ще перстїнь,
Вона велїла вам оддати, ось!
Не гайте ся-ж: бо робить ся нерано. (Виходить.)

Р о м е о.

О, як же се успокоїло мене!

О. Лаврентій.

Йди; добраніч! Тільки знай: в тому
Судьба твоя, чи в досьвіта ще вийдеш,
Чи в ранці звідєля, перевдягом.
Живи у Мантуї. Твого слугу

Знайду, і він звіщатиме тебе
Від часу до часу звідсіль про все.
Дай руку, та й прощай. Темніє вже.
(Виходять).

Сцена четверта.

Сьвітлиця в Капулетовім домі.

Входять Капулет, панї Капулет і Паріс.

Капулет.

Так речі склали ся, добродію,
Що нам дочки не було часу вмовить.
Вона любила родича свого
Тибальта ніжно, й я любив його.
Що-ж? родимо ся ми на те, щоб мерти.
Нерано вже: вона до нас не зійде.
Та пражда, що я й сам, колиб не ви,
З годину вже уклав ся-б на спочивок.

Паріс.

Пора печалї не для залицяння.
Мадам, добраніч. Кланяюсь панянцї.

Панї Капулет.

Скажу. А завтра я довідаюсь
Раненько, що вона про се нам скаже.
Сю ніч вона замкнулась із журбою.

Капулет.

Добродію Парісе, сьміло вам
Ручаюсь за любов дочки. Вона
У всім моїй покїрна буде волї.
Се певна річ. Ти, жінко, йди до неї,
Закіль ще не лягла, та й обяви,
Що тут мій син Паріс її засватав;

Звели — глядиж мені — у середу...
Стій! що бо в нас сьогодні?

Пані Капулет.

Понеділок

Сьогодні в нас, мій пане.

Капулет.

Понеділок?

Ха! ха! то в середу ще порано.
Нехай в четвер. Се скажеш їй: в четвер
Вона вінчатиметься з любим графом.
Ви будете готові? По душі вам
Сей поспіх? Ну, не бучно буде в нас.
Один чи два приятелі. Бо, бачте,
Тибальта вбито так недавно ще,
То скажуть, ми байдужливі про нього,
Коли весілля правимо гучне.
Тим буде в нас пять-шість приятелів,
Та й годі. Ну, що скажете? в четвер?

Паріс.

Я-б рад, щоб той четвер сьогодні був,
Мій пане.

Капулет.

Ну, то й добре, у четвер.

Іди-ж до Юлії, ще не лягавши,
Та приготов її к весіллю зараз.
Прощайте, пане мій. А дайте, гей,
Мені в кімнату світла! Вже так пізно,
Що скоро буде й рано. На добраніч. (Виходять.)

Сцена пята.

Джульєтина кімната.

Входять Ромео та Джульєта.

Джульєта.

Ти йдеш уже? Ще день не скоро буде.
Се соловей, не жайворонок, ні,

Пронизує твоє лякливе ухо.
Співає він в ночі, на яблуні.
Вірь, серденько, мені: се соловейко.

Ромео.

Се жайворонок, вістник ранку,
Не соловей. Диви ся, серденько,
Завидливі вже смуги де - не - де
Облямували хмарки на востоці.
Нічні вже догоріли свічечки,
І жвавий день уже піднявся на пальці
Зверх туманистої вершини гір.
Втечу від тебе — жизнь, зостанусь — смерть.

Джульєта.

Се метеор якийся вийшов з сонця,
Замісто світоча тобі в ночі,
Як будеш їхати до Мантуї.
Побудь ще трошки: рано ще втікати.

Ромео.

Нехай мене піймають і скарають,
Я рад твою вволити волю, серце.
Так, сїрий світ, се ще не очи ранку:
Се Цинтія посьвічує дугою.
Не жайворонок се, що так дзвенить
Під небом десь у нас над головами.
Любіш мені зостатись, ніж іти.
Являй ся-ж, смерте! Юлія так хоче.
Поговорімо, серденько, — ще рано.

Джульєта.

Вже днів, днів! о втікай звідсіля!
Сей жайворонок так співає дико,
Фальшивить, ріже вухо... о противний!
Що жайворонок любо тягне пісню,
Неправда се: він розлучає нас.
Що жайворонок взяв у жаби очи —
Нехай би взяв і голос, щоб обох нас

Вжахнути равом, різно розігнавши.
О, йди-ж, іди! бо днів більш та більше!

Ромео.

Ти кажеш, серце, днів більш та більш?
Ні, меркне більш та більше наше щастє.

Входить мамка.

Мамка.

Мадам!

Джульєта.

Що, мамко?

Мамка.

Пань-матка ваша йдуть до вас в кімнату.
Розвиднілось; остережітьесь; годї. (Виходить).

Джульєта.

Впусти-ж, віконце, день! Лети геть, живе!

Ромео.

Прощай! Ще поцілуймось, та й спушу ся.

(Ромео спускаєть ся.)

Джульєта.

Моя любов, мій пане, мужу, друже,

Що дня і що години сповіщай:

Бо і в одній минуті много днів.

О, так лічивши, я старезна буду,

Закіль іще мого Ромеа вгледжу.

Ромео.

Прощай! Я нагода не пропущу,

Щоб привітати, серденько, тебе.

Джульєта.

Ти думавш, ми ще побачимось?

Ромео.

Я не сумнюсь, і смуток наш колись

Обернеть ся в солодке розмовляння.

Джульєта.

Моя-ж душа недобре щось віщує...

Як ти отсе стоїш так низько долї,

Мені здасть ся, наче ти в могилі.
Чи се мені ввижасть ся, чи ти поблід?

Ромео.

Вірь серденько, і ти бліда страшенно.
Суха печаль пє нашу кров.. Прощай!

(Виходить.)

Дж у л ь е т а.

О щастє, щастє! всі зовуть тебе капризним.
Колиж капризне ти, що-ж ти робитимеш
Із тим, хто славить ся статочністю сьвятою?
Бувай-же, щастє, ти капризне: бо тоді
Надіюсь, ти його держатимеш недовго,
І знов до мене вернеш...

Пані Капулет (під дверима.)

Що ти, доню? встала?

Дж у л ь е т а.

Хто се? чи се не пані матка?
Ще не лягала, чи так рано встала?
Чого-б се їй прийти в таку годину?

(Входить пані Капулет.)

Пані Капулет.

А що, Джульєто?

Дж у л ь е т а.

Я, мадам, недужа.

Пані Капулет.

Все плачеш про свого кузена смерть?
Плачем не виплачеш його з могили;
А вимила-б, душі йому не вернеш.
То годі вже любов свою являти.
Без міри плач малий ясує розум.

Дж у л ь е т а.

Дарма, нехай свою оплачу втрату.

Пані Капулет.

Се тільки ти свою утрату чуєш,
А той, кого оплакуєш, не чує.

Джульєта.

І чуючи свою тяжкую втрату
Оплакувати друга буду вічно.

Пані Капулет.

Ні, дочко, ти оплакуєш не друга:
Ти плачеш, що живим zostавсь ледачий,
Убивши друга.

Джульєта.

Хто, мадам, ледачий?

Пані Капулет.

Ледачий? хто-ж? Ромео.

Джульєта.

Ні, між ним

І між ледачим много миль дороги.
Прости йому Господь, як я простила,
Хоч більш усіх мене він запечалив.

Пані Капулет.

Тим, що живе на світі харцизяка.

Джульєта.

О, так, мадам, — від рук моїх далеко.
Колиб же я одна над ним помстилась!

Пані Капулет.

Не бій ся, помсту ми йому обмислим.
Ну, годі-ж плакати. Я в Мантую,
Де той втікач живе, до одного
Пошлю, що дасть йому дання, і швидко
Спровадить до Тибальта злюку.
Тоді, вповаю, й ти удовольниш ся.

Джульєта.

Так, я удовольнюсь, побачивши
Ромеа... мертвим... стало серце в мене,
Як любого свого втеряла друга.
Мадам, коли ви знайдете кого,
Щоб дав дання, сама я приготую.

Нехай Ромео випе та й спочине.
О, як я мучусь, чуючи про нього,
Та не вбачаючи самого, щоб
Любов мою до родича на тіло
Того всю вилити, хто вбив його!

Пані Капулет.

Аби отрута, я знайду такого...
Тепер скажу веселе щось тобі.

Джульєта.

Веселе ліками було-б тепер.
Що ж там таке? благаю вашу милість.

Пані Капулет.

Ти мавш доброго отця, дитино:
Він визволить тебе з твоєї туги.
Бо вигадав тобі велику втіху,
Що ти й не думала й не сподівалась.

Джульєта.

Мадам, скажіть, що-ж се за втіха буде?

Пані Капулет.

Ах, дочко! у четвер отсе зарані
Паріс тебе заміжжем ущасливить.
Звінчастесь в Петра Сьвятого в церкві.

Джульєта.

Клянусь Петром і церквою сьвятою,
Заміжжем він мене не ущасливить!
Дивуюсь, що за поспіх вам! Вінчатись,
Докіль ще він не залицявсь до мене!
Мадам, скажіть будласко панотцеви
Добродієви, що не хочу я
Ще заміж; а колиб уже схотїла,
Клянусь, скоріш Ромеу, ніж Парісу
Я віддалась би.

Пані Капулет.

От весела звістка!

Ось панотець іде. Кажі сама.
Побачиш, як він се прийме від тебе.

Входять Капулет і мамка.

Капулет.

Як сонце сяде, зросить ся земля.
Як сїло-ж сонце нашого небожа,
То й дощ іде...
Ге, що се? ривва, дочко? все в сльозах?
Все ливень? У таким маленькім тілі
У тебе в купі й барка, й море, й вітер.
Бо в тебе у-в очах, неначе в морі,
Прилив і одлив сліз, а барка — тіло,
Що плаває у воді солоній: вітер,
Зітхання се твої. що борючись
Із слїзми ревними, а сльози з ними,
Зруйнують і потоплять хирне тіло,
Коли не вщухне зараз хуртовина.
Що, жінко? зна вона вже нашу волю?

Пані Капулет.

Зна, пане мій, та дякує, не хоче.
Щоб ти, дурна, із гробом повінчалась!

Капулет.

Ге, стій лиш, стій, спитай ся перше в мене.
Не хоче, кажеш? дякує? і не гордить ся
Нїкчемниця, що ми їй ізнайшли
Такого жениха вельможного?

Джультета.

Нї, не горджусь, а тільки дякую.
Ненавидним бо нїчого гордитись;
Та й за ненавидне я дякую,
Коли добро хотїли ним зробити.

Капулет.

Метивування! Ге, що се таке?
Гордитись... дякувать... не дякую...
Нї, не горджусь... Паняночко моя,
Не дячесь дяками і не гордуйте

Погордами, а тільки злагодьте
Свої гарненькі цїби, щоб іти
До церковки; а то я й на налігач...
А, блїдолице стерво, потаскухо!
А, саломорда!...

П а н і Ка пу л е т.
Фі! чи ти скрутив ся?

Д жу л ь с т а.
Татусю, я прошу вас на колїнах,
Дозвольте хоч одно промовить слово.

Ка пу л е т.
Геть к бісу, потаскушко! неслухняна
Шерепо ти! Кажу тобі: до церкви!
Ато до віку не дивись на мене.
Мовчи мені! нї слова не відкажуй!
Бо руки в мене вже сверблять.... О жінко!
Ми думали, що Бог нас покарав,
Не давши більш дітей, як сю одну.
Тепер я бачу що й одної много.
Се Бог на нас послав тяжке прокляття.
Геть, ледащице, пріч!

Ма м к а.

Благослови
Її Господь! Мій пане, не годить ся...

Ка пу л е т.
А ти чого, розумнаце? Мовчати,
Пруденїє! іди до свах своїх!

Ма м к а.

Я злого не кажу...

Ка пу л е т.
То й геть звідсіль!

Ма м к а.

І слова не промовити?

Ка пу л е т.
Геть, дуρο!

Іди свій ровум покажи кумі
За чаркою, а нам його не треба.

Пані Капулет.

Ти вельми вже гарячий.

Капулет.

Боже мій!

Та я з ума зійду. День, ніч, година,
Негода, праця, гра, сам, із гістьми,
Все, все одна була турбота в мене,
Щоб одружить її. Тепер обмислив
І вельможним і графом женихом,
Багатим, родовитим, молодим,
Вродливим, вихованим добре, сутим,
Як то мовляють, в добрих норовах,
З пропорціями в тілі і в умі —
Чого-б хотіти ще? Ні, ся дурепа,
Скиглява кукла знехтувала щастем,
Пищить: „Не хочу заміж“... „Не люблю“...
„Ще молода“... „Прошу мене простити“.
Коли не хочеш заміж, ось як я
Тебе прощу: пасись собі де знаєш!
Не будеш ти зо мною жити в купі.
Подумай, розсуди. Я не шуткую.
Четвер не за горами. Положи
На серце руку і зміркуй собі:
Коли моя ти, я тебе віддам
Приятелю; а коли ні, мандруй,
Проси, вмирай із голоду, як знаєш.
Бо — от моя душа — зречусь тебе,
І що мов, твоїм во вік не буде.
Зміркуй собі. Я клятви не зламаю. (Виходить.)

Джульєта.

Невже немає жалости на хмарах,
Щоб прозирнуть до дна мові музи?
О матінко! не відпихай мене!

На місяць, хоч на тиждень відложи
Весілля се страшне, або-ж стели
Постіль мені в каплиці край Тибальта.

П а н і Ка пу л е т.

І не кажи! Ні слова не промовлю.
Роби як хоч. З тобою ми чужії. (Виходить.)

Д ж у л ь е т а.

О Боже! Мамко, як сього позбутись?
Супруг мій на землі, але присяга
На небі. Як її вернути з неба,
Докіль її мій муж не верне сам,
Покинувши сей сьвіт? Розваж мене,
Порадь мене. Ой леле, лелечко!
Як небу на таку ніжну істоту
Такі страшенні западні всилати!
Що скажеш, мамко? Може маєш ти
Одраді, радости яке словечко?

М а м к а.

По правді, ось яке. Ромео ваш
Вигнанець. Заложити сьвіт увесь
Ні за що, не зосьмілить ся він з роду
Вернути ся, щоб потребувати вас.
Коли-ж вернув ся-б, то хиба-б украв.
Отсе-ж коли так речі склали ся,
Я думаю, вінчатись би вам з графом.
О, він чудесний пан!
Ромео — віхоть перед ним, мадамо.
В орла нема очей таких зелених,
Таких ярких та гарних, як в Паріса.
Будь проклята моя душа, в сїм другім
Заміжжі будете ви геть щасливіші.
Воно-ж бо лучче першого; а хоч і ні,
То перше вмерло, — все одно що вмерло.
А з мертвого нема вже вам ужитку.

Д ж у л ь е т а.

І се говориш ти мені від серця?

М а м к а.

І від душі, будь прокляті обов!

Д ж у л ь е т а.

А м і н ь.

М а м к а.

Що?

Д ж у л ь е т а.

Ти розважила мене

На диво. Йди собі. Скажи паньматці:

Я, прогнївивши панотця, іду

До келїї отця Лаврентія,

Щоб висповідавшись, покутувати.

М а м к а

О, я скажу! Отсе розумне діло! (Виходить.)

Д ж у л ь е т а.

О, бабо ти проклята! злющий чорте!

Которий гріх твій гидший: чи хотїти,

Щоб я зламала віру, чи сквернити

Мого Ромеа тим же язиком,

Що вихваляла ти його під небо

Так много тисяч раз? Ідиж собі,

Пораднице. Од нинї тайна серця

Мого тобі замкнена. Ще піїду

Шукати лїків у черця сьвятого.

А не знайду, то маю власть умерти.

(Виходить.)

А К Т Ч Е Т В Е Р Т И Й.

Сцена перва.

Келія отця Лаврентія.

Входять отець Лаврентій та Паріс.

О. Лаврентій.

В четвер, добродію? Се вельми скоро.

Паріс.

Бо Капулет, мій тесть, того бажає;
А я його не буду зупиняти.

О. Лаврентій.

Ви ще не знаєте, що скаже панна.
Нерівний шлях мені не до вподоби.

Паріс.

Без міри плач по мертвому Тибальті
Нам не дає поговорити з нею.
В домі журби Венера не сьмієть ся.
Тим панотець її боїть ся вельми,
Щоб надто вже вона не побивалась,
І, як розумний чоловік, він хоче
Весілле справити як найскоріше,
Щоб зупинити повідь сліз весілля.
Печаль, що шарпає самітню душу,
Розсієть ся у беседі веселій.
Тепер ви знаєте причину спіху.

О. Лаврентій.
Колиб то я хотів, щоб не барились!
Добродію, отсе ж іде і панна.

Входить Джульєта.

Паріс.
Витаю вас, сінборо, моя жено!
Джульєта.
Вже й жено? Ні, я ще не повінчалась.

Паріс.
Четвер, моя любов, не за горами.

Джульєта.
Що буде, те і буде.

О. Лаврентій.
Слово вірне.

Паріс.
Се ви прийшли до сповіді сьвятої?
Джульєта.

Хиба-ж у вас я буду сповідатись?
Паріс.

Не потаїть, що любите мене.

Джульєта.
І не таю, що я люблю його.

Паріс.
О, се-ж то й знав, що любите мене!

Джульєта.
Колиб любила, краще-б поза очи
Сказати, ніж у вічі вам самим.

Паріс.
О бідненька, змарніла ти од сліз!

Джульєта.
Змарніти нічому: бо в мене мало
Було змивати красоти сльозами.

Паріс.
Ти шкодиш їй ще більше сліз словами.

Джульєта.

Добродію, що правда, то не шкода,
І правду сю собі кажу я в очи.

Паріс.

Мої вони, і ти їм шкоду робиш.

Джульєта.

То може быть: бо я в собі не власна.
Чи маєте ви час, сьвятий мій отче,
Чи може я прийду цісля вечерні?

О. Лаврентій.

Я маю час, моя поважна дочко.
Мій пане, мусимо на самотї.

Паріс

Не буду вам в сьвятім мішати ділі.
Джульєто, у четвер збуджу вас рано.
Прощайте і прийміть сьвяте витаннє. (Виходить.)

Джульєта.

О, двері, двері!... а замкнувши двері,
Оплачемо надію, працю й щастє.

О. Лаврентій.

Джульєто, знаю вже твою скорботу.
Вона мій розум в нївець обертає.
В четвер отсе, і то вже без ратунку,
Ти мусиш повінчати ся з Парісом.

Джульєта.

Мовчи про те, що знаєш, любий отче:
Скажи, як нам нещастю запобігти.
Коли-ж твій розум нам не допоможе,
Назви мою одвагу мудрим ділом:
Я сим ножем допоможу недолї.
Господь злучив мов й Ромеа серце,
Ти руки нам звязав, сьвятий мій отче.
Закіль же ся рука підпише зраду

А щире серце іншому оддасть ся,
Я вбю їх заразом обох невірних.
То ти, як досьвідом заможний старець,
Порадь мене тепер, або диви ся :
Між мною і моім великим горем
Посередником візьму сього кинджала ;
Нехай розсудить нас, коли ні старість,
Ні мудрість честь мою не боронили.
Не говори багато. Жду я смерти,
Коли мені не знайдеш ти ратунку.

О. Лаврентій.

Сгій, дочко ! Вишукав якусь надію.
Одчайний скажу тобі я спосіб,
Бо ти в одчаянні ратунку просиш.
Щоб не вінчати ся тобі з Парісом,
Готова смерть собі ти заподіять :
То лучче вдій таке, що на ню схоже,
На смерть ; щоб сорома тобі позбутись,
Для сього ти із смертю накладала,
То може зважиш ся й на інші ліки.

Джульєта.

О, повели мені скікнути з башти,
Аби мені з Парісом не вінчать ся ;
Звели ходить розбійними шляхами,
Або повзти в печеру між гадюки.
Прикуй мене серед ведмедів диких,
Або ввіпхни мене у склеп мертвецький,
Закиданий стукучими кістками,
Та куксами, та мертвоголовами.
Або звели лягти з мерцем у ямі
І вкрити ся одним з ним простиралом.
Що я тремтіла, слухаючи тільки,
Тепер зроблю без остраху й вагання,
Аби не сплямитись перед Ромеом.

О. Лаврентій.

Ось слухай же. Іди до дому ; будь

Ромео та Джульєта.

7

Весела, тиха, згоджуй ся вінчатись.
Се завтра середа в нас. Отже завтра
Гледи, щоб ти одна лягала спати.
Нехай не спить в кімнатї в тебе мамка.
Візьми пuzдерко се і лїгши в ліжко,
Ти випеш плин отсей увесь до каплі.
І зараз же по тілу піде холод
І лстарічна млявість, і почезне
Тепло й дихання; все в тобі зомліє,
І кожда тіла часть, втерявши мягкість,
Заклякне так зовсім неначе мертва.
У тій подобі престрашної смерти
Ти пролежиш аж сорок дві годинї,
Прокинеш ся-ж здорова і весела.
Ото-ж як прийде твій жених у ранці
Тебе будить, ти будеш наче мертва.
Тодї (як звичай сей у нас ведеть ся)
Тебе в нарядї пишному, на марах,
Одкрыту принесуть в сей склеп старинний,
Де Капулети здавна спочивають.
Тим часом, докіль ти ізнов проснеш ся,
Ромео знатиме про нашу штуку,
І зараз прилетить. І ми обидва
Чигатимем, аж докіль ти проснеш ся.
Тівї-ж ночи одвезе тебе
Ромео в Мантую, і сим то робом
Освободить од сорома тяжкого,
Аби ти, в нестаточности чи страху
Жіночого, в сїм дїлі не схибила.

Джульєта.

Дай, дай, молю! Не говори про страх.

О. Лаврентій.

Візьми-ж отсе. Кріпись! Бувай щаслива
В твоїй одвазі. Я пошлю ченця
У Мантую з листом до твого пана.

Джульєта.
Любов, дай сил мені, і я спасусь.
Прощай, мій любий отче! (Відходять.)

Сцена друга.

Сьвітлиця в Капулетовім домі.

Входять Капулет, пані Капулет, мамка і слуги.

Капулет.
Зазви отгуг написаних гостей.
(Виходить слуга.)

Ти кухарів найми десятків зо два.

Другий слуга. Ледачих не найму,
добродію: бо подивлюсь, чи лизатимуть пучки.

Капулет. Щож із сього, що придивиш ся?

Другий слуга. Ге, ге, добродію! То
в мене ледачий кухарь, що не лиже пучок.

Капулет.

Иди вже, йди.

Про сей случай не все ще в нас готове.

Була Джульєта ув отця Лаврентія?

Мамка.

А вжеж була.

Капулет.

Ну, може він її наставив на добро,
Невстрійливу сороку своєвільну.

Входить Джульєта.

Мамка.

Ось, ось вона іде від сповіді весела.

Капулет.

Ну, що, свавольнице? де ти була?

Джульєта.

Де навчено мене покутувати,
Що не корилась перед вами я

І вашими веліннями. Святий
Лаврентій наказав мені до ніг
Упасти вам, благаючи протити.
Благаю-ж вас, простіте і звиніте.
Од вині буду у всьому слухняна.

Капулет.

Послать до графа, щоб він знав про се.
Я хочу завтра рано все скінчити.

Джульєта.

Я стріла графа у Лаврентія
І всю любов свою йому явила,
Не перейшовши меж учливої подоби.

Капулет.

Я рад сьому. Се добре. Встань же, встань.
Так і повинно быть. Сьогодні ще
Я хочу з графом бачитись. Ідїте-ж
Та позовіть його. Йй Богу, се
Чернець святий і прешановний. Всі
У городі завдячені йому.

Джульєта.

Ходімо, мамко, у мою кімнату:
Поможеш ти мені прибрать одежу,
Яка тобі на завтра краща здасть ся.

Пані Капулет.

Нам нічого до четверга хапатись.

Капулет.

Іди, йди, мамко: ми до церкви рано...

Пані Капулет.

Та трудно-ж нам увесь припас купити:
Вже скоро й ніч.

Капулет.

Ось я метнусь усюди,
То буде все гаразд. Спустись на мене.
Іди та поможи дочці зрядитись. б
Не спатиму всю ніч. Зостав мене:
Я буду господинею сьогодні.

Гей, хто там? Розійшлись усі. Дарма,
Пійду вже сам та сповіщу Паріса,
Щоб лагодивсь на завтра. Дивно серце
Мов повеселіщало, як се
Дівча надумало ся вередливе. (Відходить.)

Сцена третя.

Джульєтина кімната.

Входять Джульєта та мамка.

Джульєта.

Так, одіж ся найкраща. Тільки, мамко
Кохана, ти мене сю ніч зостав
Саму. Я мушу добре помолитись,
Щоб небеса до мене осьміхнулись.
Бо знавш добре, чим я провинила.

Входить пані Капулет.

Пані Капулет.

Клопочеш ся? А може допомогти?

Джульєта.

О, ні, мадам! У нас готове все
Про церемонію ік завтрьому.
Дозвольте тут самій мені зостатись,
А мамка сю ніч вам нехай поможе.
Бо знаю, в вас тепер роботи повно
Про спішний сей случай.

Пані Капулет.

Ну, так добраніч!

Лягай та відпочинь. Тобі се треба.

Джульєта.

Прощайте. (Виходить пані Капулет із мамкою.)

А коли побачимось,

Бог знає. Страх якийсь мене холодний
Проймає всю, аж серце в мене вяне.

Покличу їх, нехай мене розважать.
Верни ся, мамко! — Що їй тут робити?
Страшне гранне мені самій кінчати...

Аву, пуздерко!...

Ну, що, як ся мікстура не pomoже?

То і вінчаю ся отсе я завтра?

Ні, ні... Він не дозволить... Ляж отгуть!

(Кладає кинджала.)

А що, як се отгута, що чернець

Мені приправив хитро, щоб умерла,

І він весіллям сим не обезчестивсь,

Бо він звінчав уже мене з Ромеом?...

Боюсь, що так. Та ні, се неможливе:

Бо він усе сьвятим був чоловіком...

А як мене положять у склепу,

І я прокинусь, аж нема Ромеа,

Ще не привбув? Страшенна річ тоді!

Чи я не задихнусь у тім житлі мертвецькім,

Которого смердючі уста

Так рідко воздухом здоровим дишуть?

Та чи не вмру, закіль прийде Ромео?

Або-ж, хоч і не вмру, то смерти страх

І ніч в такому страховиннім місці...

Се з давніх літ містилице гробове,

Де кістяки всіх наших предків тліють.

Там і Тибальт кривавий ліг недавно,

І тільки що ще гнити починав...

Там, кажуть, у ночі мерці блукають...

Ой леле, леле! що, як я прокинусь

Ще до пори? Кругом смердючі кости;

А тут застогне щось, мов мандрагора,

Як рвуть з землі, що, кажуть, як почує

Жива душа, з ума ізійде зараз.¹⁵⁾

Чи не зійду і я з ума проснувшись

Одним одна серед гидких страховин?

Що, як зачну я гратись кістяками

Прапрашурів моїх? або зірву
З кривавого Тибальта простирало,
І без ума важку вхопивши кість
Беликого якого предка, лоб
Сама собі я розібу скажений?
Що се? Менї здасть ся, се Тибальт
Женеть ся за Ромеом, що проткнув
Рапірою... Ой стій, Тибальте, стій!...
Ромео! о Ромео! пю до тебе!

(Кидає ся на постіль.)

Сцена четверта.

Капулетова сьвітлиця.

Входить пані Капулет із мамкою.

П а н і К а п у л е т.

Візьми ключі, достань корінне, мамко.

М а м к а.

Ще просять фінїків, та ще й айві
На лаґомини треба.

К а п у л е т (входить.)

Се ще й досі

Ви не лягали? Годї, годї! Що се?
В огняний дзвін давно вже продзвонили;
Вже три години вдарило. Догледь
Печеного, кохана Анджеліко,
Та не щади нічого.

М а м к а.

Годї вже

В огняний дзвін давонити вам самому.
Ідіте спать. Йй Богу, ви на завтра
Нездужатимете через отсю турботу!

Капулет.

Не так я турбував ся по ночам
Задля річей пустих, та й не хворів.

Пані Капулет.

Еге, ганяв еси колись мишей,
Та вже тепер не допушу блукання.

Капулет.

Все ревності!... А що, голубчики?

Входять слуги з вертелами, дровами, кошиками.

Первий слуга.

Для кухні, пане, та не знаю що.

Капулет.

Боржій сюди! (Виходить первий слуга.)

Козаче, дров сухих!

Гукни Петра: він знає де набрати.

Другий слуга.

На дрова є і в мене, пане, товк,
На що Петра про се нам турбувати? (Виходить.)

Капулет.

Розумна річ. Моторний ск — син.

Ха, ха! Ти в мене дровяний отаман.

Ого, вже й день! Отсе вже зараз граф

З музиками до нас прибуде бучно:

Бо мислив так зробити... (Чути музики.)

О, вже й тут!

Гей, мамко! жінко! чуєте? Гей мамко!

Входить мамка.

Йди, буди Джульету: йди вдягай!

А я поговорю з Парісом. Миттю!

Швиденько! Вже прибув і жде жених.

Боржій, кажу! (Виходить.)

Сцена пята.

Джульєтина кімната. Джульєта на постелі.

Входить мамка.

М а м к а.

Мадам! мадам! Джульєто!... Снить!
Ручаюсь, твердо спить. Ягничечко!
Вставайте, пані! Фі, яка лежнюга!
Та годі-ж бо, кажу! Мадам! коханко!
От молода!... Що-ж се? Ані словечка?
Ви одсипаєте своє за тиждень:
Бо знаю добре, що вам граф Паріс
Сю ніч не дасть багато висипатись.
О, Господи прости (йй Богу і аміні),
Як твердо спить вона! Збуджу її.
Мадам, мадам! Мадам, та ну, вставайте!
Ато вас граф з постелі взяти мусить...
Він розштовхає вас! ще й як! Йй Богу!
Чи вже-б то?... Як! одягнена? і знов?
Уже-ж збуджу вас. Пані! пані! пані!...
Ой лишечко! Ратуйте! ой ратуйте!
Умерла, вмерла! О, колиб мені
Будо й на світ не народити ся!
Гей, aqua vitae! Пане мій! ой, пані!

П а н і К а п у л ь т.

Що тут таке?

М а м к а.

Дивітесь, о, дивітесь!

П а н і К а п у л ь т. (Входить.)

Ой горе! о дитя моє єдине!
Устань, споглянь, ато умру і я!
Ратуйте! о ратуйте! кличте пробі!

Входить Капулет.

К а п у л ь т.

Не сором? Та ведіть же молоду!
Давно прибув жених і жде-скупає.

М а м к а.

Умерла, вмерла, вмерла, лелечко!

П а н і Ка пу л е т.

Ой лелечко! умерла, вмерла, вмерла!

Ка пу л е т.

Га! дайте подивлюсь, Конець! холодна!

Застигла кров, позаклякали руці.

Сї губи з жизнью вже давно в розлуці.

Окрила смерть її, мов ранній сніг

Найкраще поле, все в квітках роскішних.

М а м к а.

О день плачу й жалю!

П а н і Ка пу л е т.

О день гіркий!

Ка пу л е т.

Смерть, що її взяла мені на горе,

Скувала мій язик, не дозволяє мови.

Входять отець Лаврентій і Паріс із музиками.

П а р і с.

Чи молода готова йти до церкви?

Ка пу л е т.

Готова йти, щоб не вернутись вічно.

О сину мій! перед веселим днем

Смерть ізляглась з супругою твоєю...

Ось твій цвiток: вона його звядила.

Тепер вона і зять мій і наслідник:

Вона пошлюбила мою єдину.

Умру, й все кину їй, життє й остатки!

П а р і с.

То я на те ждав-недождав ся ранку,

Щоб він таку явив мені картину!

П а н і Ка пу л е т.

Проклятий день, ненавидний, нещасний,

Лиха годинонько! о ще ніколи

Не бачила такої трудна хвиля!

Одно дитя, одно кохання в мене,
Одна моя потіха і одрада,
А люта смерть взяла її від мене.

М а м к а.

Ой горе! о гіркий, гіркий, гіркий день!
Такого я не бачила ніколи!
О день! о день! о день! поганий день!
Не видано такого дня ніколи!
О чорний день! о день гіркий! гіркий день!

П а р і с.

Ошуканий, розлучений, убитий!
Обманщице, паскудна люта смерте!
Зовсім мене ти, злюко, зруйнувала.
О милая! о живе! ні, не живе,
Ти мертва любов моя нещасна!

К а п у л е т.

Згордований, розшарпаний, убитий!
Годину мук! до нас ти завітала,
Щоб звівечить, згубити наше сьвято.
Дитино, ні, душе, а не дитино!...
Ти мертва! Ох, умерла ти дитино!
З тобою й радощі мої померли!

О. Л а в р е н т і й.

Спокійтесь! Сором! го! Одчайннем
Одчайннтя не лічять. З вами
Ділилось небо чадом сим прекрасним;
Тепер зовсім взяло: для неї лучче.
Ви не сховасте свого від смерти,
Воно-ж своє сховає в вічній живнї.
Бажали ви їй висоти земної:
Ся висота у вас мов рай блаженний,
І плачете, що Бог її возвисив
Над облаки на висоту небесну?
Ви любите дитя своє химерне,
І сходите з ума, що їй предобре.
Жять довго ще не всть щасливо жити.

Найкраща жизнь в первоцвітї вмирати.
Утрїте сльози, а сим розмарином
Прекрасне тїло се до гробу завітчайте,
І так як звичай сей у нас ведеть ся,
В найлуччїй одежі до церкви однесїте.
Бо хоч природа всїм дала нам сльози,
Та з наших слїз сьмієть ся висшїй розум.

Капулет.

Готовились весїлля ми гуляти,
Та мусим чорний похорон справляти.
Музики нашї — погребовї дзвони;
Наш пир весїльний — коливо повуре;
Піснї весїльні нашї, — вічна память,
А вільця нашї — мертвої квітчанне.
Усе, усе на жаль нам обернулось.

О. Лаврентїй.

Добродїю, мадам, ідїте з нами,
І ви, добродїю Парїсе, йдїте,
Готуйтеся провести се гарне тїло.
Прогнївав ся за щось на вас Всевишнїй,
Не прогнївїть його ще наріканнем.

Виходять Капулет, панї Капулет, Парїс і Лаврентїй.

Первий музика.

Поскладуймо суремки та ходїмо.

Мамка.

Поскладуйте суремки, люде добрі:
Бо бачите, яка пригода сталась. (Виходить.)

Первий музика.

А все таки нам треба заплатити.¹⁶⁾

Входить Петро.

Петро. Музики, о музики! „Чого менї журити ся!“

Первий музика. „Чого менї журити ся“? На що?

Петро. Ой музики! бо моє серце само грає: „Горе мені, біда мені“! Уріжте-ж якої веселої, щоб мене розважити.

Другий музикант. Не до веселощів тепер. Не та пора. Не та пора, щоб різати веселої.

Петро. Дак ви не хочете?

Музикант. Ні.

Петро. Ну, дак я вам дам брязкача.

Первий музикант. Якого брязкача?

Петро. А вже-ж не мідяного, а такого, що бряжчать зуби. Я вас навчу бряжчати!

Первий музикант. А чи не хочеш панського блюдолиза?

Петро. А чи не хочете від панського блюдолиза здачі мечем по кучмі? Я не ношу ніяких карлючок, а вам дам такого ре, фа, та ще й соль, що буде вам солоно.

Первий музикант. Як даси нам ре, фа, соль, то й будеш нотонопею.

Другий музикант. Сховай, спасибі тобі, свого меча, та виймай свій розум.

Петро. Обороняйте ся-ж! Сховавши залізного меча, наступлю на вас із залізним розумом. Відкажіте мені по людзьки!

Струни мої, струни,

Струни золоті,

Ой заграйте-ж мені стиха!

А чей козак нетяжище

Поздубудеть ся лиха...¹⁷⁾

Чого тут „золоті струни“? Що ти про се скажеш, Симоне Бараняча Струно?

Первий музикант. Ге, чого! Того, мосьпане, що голосно дзвінять.

Петро. А ти що скажеш, Симоне Рево?

Другий музика. Що-ж я скажу? „Золоті струни“, се от проти чого: музики грають за золото.

Петро. І се не згірш. Ти що скажеш, Якове Гудимо?

Третій музика. Далєбі не знаю, що й сказати.

Петро. А, дак ви, бачу, вибачайте в цім слові, лобуряки, не співаки!¹⁸⁾ Скажу-ж я за вас. „Золоті струни“ тим, що музикам не платять золотом.

Ой скажіте, струни,

Струни золоті,

Де пасуть ся панські

Коні вороні?¹⁹⁾ (Виходять співаючи.)

Первий музика. Що се за проклятуций гайдамака такий?

Другий музика. Щоб він тобі завісив ся, Якове! Зайдімо в господу та підождімо плакальщиків, то пообідаємо. (Виходять)

А К Т П Я Т И Й.

Сцена перва.

Мантуя. Вулиця.

Входить Ромео.

Ромео.

Коли лестивим мріям няти віри,
Веселе щось мені сей сон віщує.
Мій розум на своїм престолі ясний,
І весь сей день мій дух понад землею
Мене підносить якомсь любо в гору.
Здаєть ся, вмер я, а вона приходить
(Ві сні й умерши, мов живі, ми чуєм)
І так мене в уста цілує тепло,
Що жизнь свою в моє, вдихнула тіло.
Воскрес, дивлюсь, аж я вже царь великий.
О, скількож то в любови справдішній щастя,
Що й тїнь її так радістю багата!

Входить Балтазар.

З Верони вість! Ну, що там, Балтазаре?
Чи від ченця нема до мене листу?
Що пані? як отець мій поживає?
А що Джульєтта? знов тебе питаю.
Бо для мене нема на світі лиха,
Аби вона щасливо пробувала.

Балтазар.

Тепер вона щасливо пробував,
І лиха на світі вже більш не має:
Бо тихо спить в каплиці Капулетів,
А дух її живе між ангелами.
Я провожав її труну до гробу,
І вас про се прискочив сповістити.
Простіть мене за звістку нещасливу:
Бо ви, добродію, так наказали.

Ромео.

Ось як! Так визиваю-ж я вас, зорі!
Іди, знайди пера й чорнила зараз,
А на ніч коні щоб були готові.
Я їду, їду...

Балтазарь.

О, прошу вас, пане,
Спокійте ся! Ви зблідли так страшенно;
Ви дивитесь так дико... Щоб нещастя...

Ромео.

Зостав мене. Се так тобі здало ся.
Зроби все так, як я повеліваю.
Так від ченця нема до мене листу?

Балтазар.

Нема, мій пане.

Ромео.

Ну, іди-ж, іди,
Та коней, чуєш? Я тут не загаюсь.

(Виходить Балтазар.)

Ну, щож, Джульето? я з тобою ляжу.
Аби здобутись... О, моя погибель!
Одчаяним швидка ти помічниця.
Згадав я одного аптекарячку...
Та він оттут десь і живе, здасть ся.
Недавно бачив я, як сей саїтник,
Похнюпившись під ветхим своїм рязем,
Варив собі зілля. Худий бідаха,

З убожества весь висох, мов кістяк.
Всять в хатині в нього черепаха,
І алігатор випотрошений,
І шкури риб дивоблядних морських,
А на полиці все сириньки порожні,
Горшки зелєняві та пузиринне,
Та мотузки, та плівнаве насінне,
Та з рожі книш старий на виставці.
Мізерія велика, дум в я.
Колиб хотів отрути то здобути,
Хоч за продажу смеєть у Мангуї,
То не злякає ся її зляденник.
О, думка ся поперед а лихо!
Із лиха він продаєть і єнї отрути.
Та се-ж, здаєть ся, те* самий будинок.
У сьвято він замкнув свою крамницю.
Гей, ти, аптекарю!

Входить аптекарь.

Аптекарь.

Хто згукає?

Ромео.

А йди лишень сюди... Ти, бачу, вбогий.
Ось сорок золотих: дай драхму яду,
Такого, щоб по всіх розлив ся жилах.
Остине жить — як випив, так і впав.
Щоб трунок так із тіла звергнув духа,
Як іскра той палкий, гримучий порох
З гарматньої утроби ізвергає.

Аптекарь.

Такий у мене смертний трунок єсть,
Та за продажу смертю в нас гарають.

Ромео.

В такім убожестві боїш ся смерти?
Твоє лице зсушила голоднеча;
З твоїх очей тіснота визирав,
Тобі людська зневага горбить спичу.

Ромео та Джульєта.

Тебе не любить світ; а ти його
Хиба за те любити будеш,
Що не дав тобі забагатіти?
Візьми-ж отсе, та й годі бідувати.

Аптекарь.

Не я беру, бере моя біднота.

Ромео.

Не в тебе я й прошу, але в бідноти.

Аптекарь.

Візьми-ж отсе та й випий із водою.
Хоч би в тебе було і двацять жизней,
Воно тебе спровадить у хвилину.

Ромео.

Ось золото твоє: страшна отрута
Для душ людських. Воно в гидкім цім світі
Ще більше розбиває, більше губить
Людей, ніж сї мізерні крапельни,
Що ти не сьмієш явно продавати.
Не ти, а я продав тобі отруту.
Прощай! Купи насущного собі.
Ти не отрута, ні! Ходім зо мною
До гробу милого Джульєти! О, о! (Виходить.)

Сцена друга.

Келія отця Лаврентія

Входить отець Іван.

О. Іван.

Шановний брате Францішкане, гов!

Входить отець Лаврентій.

О. Лаврентій.

Се мусить бути голос брата Йвана.
Витаю в Мантуї! А що Ромео?
Або, коли що пише, то давай.

О. І в а н.

Зайшов до брата капуцина я,
Щоб їхати до Мантуї у купі,²⁰⁾
А він там порав ся коло недужніх,
То нас інспекторі і придержали,
Боявшись, що ми заразили ся
В тім домі, де тепер так мруть недужі.
Замкнули двері й не пустили нас,
То я й не зміг до Мантуї доїхать.

О. Л а в р е н т і й.

Хто-ж лист одвіз мій до Ромеа, хто?

О. І в а н.

Послать менї не довело ся. Ось він.
Ані найняти зараз листоношу:
Такий переполох там від хвороби.

О. Л а в р е н т і й

Пригода нещаслива! Орденом
Клянусь, той лист не був нікчемний.
Велику річ прописано в ньому,
І, не сповнивши, вдіяли ми лихо.
Знайди мені залізної підойми,
Та принеси до келїї моєї.

О. І в а н.

Іду, іду, мій брате, принесу. (Виходить.)

О. Л а в р е н т і й.

Тепер один пійду я до каплиці.
Ще три години, і Джульєта встане.
Картатиме мене, що я Ромеу
Не переслав ще звістки про сю справу.
Та я знов напишу у Мантую;
Вона-ж сховаєть ся поки що в мене,
Нещасний мрець в мерцевій домовині. (Виходить.)

Сцена третя.

Цвинтарь, на нїм Капулетівська каплиця.

Входять Паріс та його паж, несучи квітки і світоч.

Паріс.

Дай, хлопче, світоча; стань оддалік.
Ну, погаси, нехай мене не бачать.
Отам собі під ивою лежи,
Припавши ухом до землі дзвінкої.
Тут одного ступня ніхто не ступить,
Щоб ти не чув. Тоді до мене свиснеш.
Я знатиму, що йде хтось до каплиці.
Подай квітки. Чини-ж як я звелїв.

Паж (стиха.)

Як страшно тут самому серед мертвих!
Та я зосмілю ся, скріплю ся серцем. (Виходить.)

Паріс.

Солодка квітко, я твою весільню !
Постілоньку квітками обсіпаю.
Її занавісі, о горе! камянні...
З них пил я обмиватиму водою,
А не водою, ревною сльозою.
В ночі ходитиму тебе витати
І плачучи квітками обсіпати... (Паж свище.)
О, гасло паж дав! Се хтось іде.
Чия нога проклята тут блукає,
Мої одвідини нічні перебиває?
Ще й з світочем? Закриюсь темнотою.
(Виходить.)

Входять Ромео та Балтазар, з світочем, заступом,
підоймою.

Ромео.

Дай заступа й залізної підойми.
Візьми сей лист. Щоб завтра рано в ранці

Оддав еси мойому панотцеві.
Дай світоча. Гляди-ж, на жизнь і смерть,
Що бачиш, або чуєш тут, мовчи!
Стій оддалік, ні в що не вмішуй ся.
Що до постелі смертної спуцусь,
То се про те роблю, щоб подивитись
В лице мові пані, а ще більше
Ізняти перстїнь дорогий із пальця.
Потрібен він мені на річ велику.
Тепер же геть звідсіль, та слухай пильно:
Коли посьмієш підзирнуть, що буду
Чинити тут, клянусь по суставам:
Тебе я розшматую і голодний
Сей цвинтарь устелю твоїм мясивом.
Мій задум дикий, як і время дике,
Лютїщий він голодної тигриці,
Лютїщай моря в бурю-хуртовину.

Балтазар.

Я відійду, я вас не погурбую.

Ромео.

Сям ти пріятельство своє покажеш...
Отсе візьми собі. Живи щасливо.
Бувай здоров, товаришу мій добрий.

Балтазар.

А все таки сховаюсь туг де-небудь.
Страшний він став, і що за дума в нього? (Відх.)

Ромео.

Противна пелько, о утробо смерті!
Ти дорогий кусок землі пожерла.
Я відчиню уста твої смердючі,

(Розбиває двері до каплиці.)

І втерблю тобі ще кусень страви.

Паріс

Се той банїта, гордий той Монтеккі,
Що вбив кузена милої мові,
І вбив саму скорботою по браті.

Се він прийшов над тілом ще глумитись.
Вхоплю його. (Наближуєть ся.)

Стій, зупинись, ледачий
Монтеккі, у твоїм паскуднім ділі!
Чи помсту ще і смерть не вдовольнила?
Одсуджений од чести ти баніто,
Здавайсь, ато умреш отут на місці.

Ромео

Умру, се так: за тим сюди й прийшов.
Молодче добрий, не гніви гіркого,
Втікай відсіль, покинь мене самого.
Помисли про мерців, хоч їх злякай ся.
Прошу тебе, молодче, схамени ся,
Щоб я не взяв тяжкого ще на душу.
Не розлютуй мене; іди, будь лаєко!
Клянусь небом, ти мені дорожчий,
Аніж я сам. Я вбравсь проти себе.
Не гай ся, йди. Живи і признавай ся,
Що втік вси від жалощів безумця.

Паріс.

Мені твої байдужні заклинання,
Беру тебе, як душегубця злого.

Ромео.

А, визов? Ну, обороняй ся-ж, хлопче! (Бють ся.)

Паж.

О Господи! зчепились. Сторожі! гов! (Відх.)

Паріс.

О, смерть моя! (Падає.)

Коли ти милосерний,
То положи мене коло Джульєти.

Ромео.

О, се зроблю я! Дай же подивлю ся
Йому в лице, хто се...

З рідні він

Меркуцію, вельможний граф Паріс...
Що говорив слуга мій у дорозі?

Мій жаль не дав мені дослухатъ.
Здасть ся, він казав, що граф Паріс
Готовив ся з Джульетою вінчатись.
Казав чи ні? Чи се я думав так?
Чи я здурів, щоб чуючи імя Джульети,
Таке собі помислити про неї?
О, дай мені, дай руку! бо й тебе
Записано в одну зо мною книгу.
Я погребу тебе в величнім гробі.
У гробі? Ні, осьвічений бідахо!
Бо там Джульета спить: її краса
Із гробу паляц сотворила пишній.
Ляж, смерте, тут: тебе ховає мертвий.

(Кладучи Паріса в кашлиці)

Як часто люде перед смертю мають
Якусь веселість! Ті, що коло них
Піклують ся, зовуть се блискавкою
Предсмертною. Чи то-ж подобна річ
Мені се блискавцею назвати?
О ти любов моя, мов подружжє!
Смерть виссала весь мід із уст солодких,
Та не змогла краси твоєї взяти.
Не піддалась ти їй. Клейнот уроди
На губоньках твоїх ще червоніє,
І щоки ще цвітуть квітками в тебе,
Ще смерти стяг блідий стоїть далеко.
Тибальте, ти лежиш скривавлений?
О, чим би більш твою вволив я волю?
Згубив тебе, вояку молодого,
Згублю я й ворога твого лихого.
Прости мені, мій брате! Ах, Джульето!
Чого ти ще така чудовно гарна?
Невже-ж бо смерть, страпилище незрима,
Закохана в тобі? Невже ж вона,
Чудовище кістляве, стереже
Тебе у тьмі, щоб тішитись тобою?

Ні, я не дам! я ляжу біля тебе;
Не вийду з сих палат сумної ночі:
Тут я зостанусь, тут із хробаками,
Прислужними дівчатами твоїми.
Тут осную господу віковичню,
І з тіла млявого в мізерній житні
Зібю ярмо тих зірок лиховищих.
Спогляньте, очі, у в останній раз!
В останнє, руки, обійміть її!
А ви, уста, мого дихання двері,
Запечатлійте правним поцілунком
Контракт з лихваркою без строку, вічний!
А ну, сюди, гіркий мій проводирю!
Товаришу гидкий, іди на поміч!
Ти лоцмане одчайнний, направ же
Мій човен томлений на дику скелю!
Джувльето серденько, я пію до тебе! (Па.)
О, ти не ошукав, душе правдива,
Дав гарного... Цілуючи вмираю. (Умирає.)

Входять з другого кінця цвинтаря отець Лаврентій з ліхтарем, підоймою, заступом.

• О. Лаврентій.

Святий Франціску, скільки раз об камінь
Старіі ноги вже мої спіткнулись!
Хто тут лежить?

Балтазар.

Приятель, що вас знає.

О. Лаврентій.

Спаси Господь! Скажи, мій добрий друже,
Що то за світоч світить марним світлом
Червям та черепакам безоком? Ге, ге,
Та він горить в каплиці Капулетів!

Балтазар.

Так, так, добродію, і там мій пан,
Що ви так любите.

О. Лаврентій.
Який?

Балтазар.
Ромео.

О. Лаврентій.
Давно-ж він тут?

Балтазар.
Се буде пів години.

О. Лаврентій.
Ходімо-ж у капліцю.

Балтазар.
Я не сьмію.

Мій пан не знає, що я тут сховав ся,
І погрозив мені страшною смертю,
Колиб підгледів я, що він там робить.

О. Лаврентій.
Ну ляж, пійду один... Страх обіймає...
О, я боюсь якоїсь тут пригоди!

Балтазар.
Як я заснув під ивою в тім місці,
Мені здавало ся, що пан з кимсь бив ся,
І пан убив його.

О. Лаврентій.
Ромео, о Ромео! (Наближуєть ся.)

Ой лишенько! чия-ж се кров у дверях,
На камянім порозі у капліці?
Що за мечі лежать отсе криваві,
Погорджені сим місцем спочивальним?

(Входить у капліцю.)
Ромео!... О, блідий!... Хто-ж ще? Паріс!
Увесь в крові! Якаж лиха година
Повинна в сїм випадкові страшеннім?
А пані рушавсь...

Джульєтта (прокидуєть ся.)
О отче утїшителю! деж пан мій?

Я памятаю, де я мушу бути.
Отсе-ж я й тут. А деж Ромео мій? (Гук оддалеки.)

О. Лаврентій.

Яквійся гук... Добродійко, ходімо
З сього гнізда зарази, смерти й тліну.
Власть, вища нашої, нам перебила
У наших задумах. Ходім, ходімо!
Твій муж у тебе на грудях, без духу,
Паріс також. Ходімо, я тебе
Проміж сьвятих сестер десь заховою.
Не гай ся, не питай: он вже сторожа!
Ходім, Джульєто... (Знов гук.)

Я не сьмію більше. (Виходить.)

Джульєта.

Іди звідсіль, я не піду, о, ні!
Що се? пувдерок у руці залякнув,
У милого, у вірного мого в руці?
Я бачу, яд зробив йому кончину...
Недобрий! Бач, ти випив до останку
І не лишив мені ні капелинки?
Дай в устоська кохані поцілюю:
Ще може яду трошки там зосталось...
О, дайже вмерти від сього бальзаму! (Цілує.)
Уста твої тепленькі ще...

Первий сторож (оддалеки.)

Веди нас,

Веди нас, хлопчику. Куди тут братись?

Джульєта.

А, гомін?... О, я скоро! (Хапаючи Ромеового меча.)

Любий мечу!

Ось піхва! (Проколює себе.) Ржавій тут! Умерти,
[вмерти!]

(Падає на Ромеове тіло і вмирає.)

Входить сторож із Парісовим пажем.

Паж.

Отсе те місце. Там де сьвіточ мріє.

Первий сторож.

Земля кривава. Обшукайте цвинтарь.
Ідьте декотрі. Піймаєте — придержете.

(Виходять иньші)

Страшений вид! Се граф лежить убитий...
Джюльета вся скривавлена, ще тепла.
Похована давно, дві доби тому...
Біжіть до князя... Кличте Капулетів..
Будіть Монтекків... (Виходять иньші з сторожів.)

А котрі шукайте!

Ми бачим ґрунт, де скоїло ся лихо,
А ґрунту халепи ми ще не бачим.
Без огляду й декретувати годї.

Вертають ся деякі сторожі із Балтазаром.

Другий сторож.

Ось чоловік Ромеїн. Ми знайшли
На цвинтарі.

Первий сторож.

Держіть, аж поки князь...

Вертають ся иньші сторожі з отцем Лаврентієм.

Третій сторож

А ось отець Лаврентій. Він тремтить
І плаче, заступа й підойму в нього
Взяли ми, як ішов він від каплиці.

Первий сторож.

Ге, підозрінне... То й його придержете.

Входить князь із прибічниками.

Князь.

Що за пригода тут так рано сталась,
Що мусили підняти персону нашу?

Входять Капулет, панї Капулет і иньші.

Капулет.

Що там таке? що там за крик страшений?

Панї Капулет.

Народ по вулицях кричить: Ромео!

А хто кричить: Джульєта! хто: Паріс!
І всі біжать юрмою до каплиці.

Князь.

Що се за страх трівожить наше ухо?

Первий сторож.

Ось, князю, граф Паріс лежить убитий,
Ромео вбитий, а Джульєту мертву
Тепер заколено; ще й не схолола.

Князь.

Шукайте та дознайтесь, хто се вкоїв.

Первий сторож.

Тут єсть чернець і чоловік Ромеїв,
З знаряддями такими, щоб ламатись
До мертвих у каплицю.

Капулет.

О небо! Жінко, глянь, вона в крові...
Помилкою сей меч... дивись, ось піхва
Порожня при боку в Монтеккі висить,
А меч встромивсь Джульєті нашій в груди.

Пані Капулет.

О горе! я дивлюсь і чую дзвона,
Що зве мене стару у домовину.

Входить Монтеккі з иньшими.

Князь.

Иди, Монтеккі, рано встав єси,
Щоб бачити так рано смерть Ромеа,
Одинчика, наслідника твого.

Монтеккі.

Сю ніч жона моя умерла, князю,
Сумуючи про вигнаного, вмерла;
А щож іще погрожує старому?

Князь.

Дивись, побачиш.

Монтеккі.

О неучу! чи то-ж тобі годилось
Поперед батька лізти у могилу?

Князь.

Вплини свої уста від голосіння,
Докіль ми вияснимо таємницю,
І знатимем причину, починання
І всі виходини лихого діла.
Тоді отаманом я буду смутку
І поведу вас хоч на смерть. Тим часом
Нехай журбу терпінне опанує.
Зовіть, кого підозрівати можна.

О. Лаврентій.

Мене найбільш, хоч я найменше винен,
Бо місце й час проти мене свідкують
В побою тім страшеним. Я стою тут,
Щоб винуватитись і боронитись.

Князь.

Кажи-ж од разу, що в с'їм ділі знаєш.

О. Лаврентій.

Скажу коротко, бо дихання в мене
Не стало б на просторе повідання.
Ромео був Джульєттиним супругом,
Джульєтта — вірною його жоною.
Звінчав їх я. День тайного весілля
Був днем Тибальтової смерти.
Ся смерть прогнала молодого мужа
З Верони, і по нїм, не по Тибальту,
Джульєтта плакала. Ви, щоб її
Розважити, просватали нещасну
І силою хотіли одружити
З Парісом. От вона тоді до мене,
І, позираючи страшенно, просить
Спасти її від другого вінчання,
Або я, каже, тут же заколю ся.
Я дав сонливого їй трунку випить,
Щоб до часу мов мертвим сном заснула.
Тим часом написав я до Ромеа,
Щоб він приспів сюди в ту ніч судьбову

І взяв її з позиченого гробу,
Як сон її минеть ся тимчасовий.
Та мій посол, нещасний листоноша,
Застрав у шпиталі лхвим случаем.
З моїм листом до мене він вернув ся,
І муєв я до склепу поспішати,
Щоб без живих Джульєта не проснулась.
Біжу, аж тут, хвилиною раніще,
Поліг Паріс, за ним і наш Ромео.
Вона встає. Благаю йти за мною,
Принявши хрест од Бога терпеливо, —
Аж тут мене із склепу визвав гомін.
Вона-ж, побачивши Ромеа мертвим,
Сама на себе руки наложила.
От вам і все. А про весілле знає
Ще мамка їх. Коли я чим причвнен
В сій халепі, готов прийняти кару
Раніш, ніж прийде смерть моя близькая.

Князь.

Тебе ми здавна знаєм, як сьвятого.
Де чоловік Ромеєв? що він скаже?

Балтазар.

Я пана сповістив про смерть Джульєти.
Прибіг він з Мантуї як найскоріще
Сюди-ж таки, у сю саму каплицю.
Сей лист велів подать отцю раненько,
І наказав мені під страхом смерти,
Щоб я його самого тут покіннув

Князь.

Дай лист, я подивлюсь, що він там пише.
Де графів паж, що сторожів покликав?
Що пан твій тут робив? кажи козаче.

Паж.

Прийшов на могилки він із квітками.
Звелів мені стоять, чатуючи з далека.
Аж тут іде з огнем хтось до каплиці,

Висаджувати двері. Пан до нього,
А я побіг та покликав еторожу.

Князь.

Сей лист потверджує ченцеве слово,
Їх потайне кохання, вість про смерть.
А ось він пише, що купив отрути
В убогого аптекаря, і звідтіля
Прямує до капліци умиратц,
Лягти з Джульєтою. Де вороги?
Монтеккі, Капулете! бачите,
Який вас бич за вашу злість карас:
Ваш цвіт Господь любовю побивас!
А я, що не вважав на ваші бучі,
Втеряв двох родичів, і я караюсь.

Капулет.

Монтеккі, брате мій, о дай же руку!
Се удовицька часть дочки мові.
Бо більше нічого вже вимагати.

Монтеккі.

Ні, більше, більше дам тобі я, брате:
Я виблю йї статую щирозлоту.
Докіль Верону зватимуть Верона,
Не буде в нїй дорожчої фігури,
Як вірная та щирая Джульєта.

Капулет.

Таким же дорогим і твій Ромео
Лежати буде поруч з нею в церкві:
Нещасні жертви нашого завязтя!

Князь.

Понурий мир приносить нам сей ранок,
І сонце вид закрило свій в жалобі.
Ходїмо ще про смуток розмовляти.
Бо ще ніколи не було нещастя,
Яке Ромеу склалось та Джульєті. (Виходять.)

ПОЯСНЕННЯ.

1) Сей прольоґ (у Шекспіра Chorus) пропущено в першій повній виданю Шекспірових творів в р. 1623, хоча давніші видання нашої трагедії мають його. Се дало підставу до припущення, що сей „Прольоґ“, як також „Хор“ при кінці першого акту, дороблені не Шекспіровою рукою.

2) В ориґіналі „bite my thumbs“ — вложити палець до рота.

3) В Шекспіровім жерелі не згадано нічого про сю бучу серед міста ані про те, що князь особисто розіймає її; сказано тільки, що князь не можучи втихомирити ворожнечі обох домів, видав тверду загрозу на всіх, хто нарушить спокій.

4) В Шекспіровім жерелі нема тут згадки про Бенволія. Для характеристики Ромеового настрою в початку драми покористував ся Шекспір загальною характеристикою Ромеового любовного вітхання до Розалінди, про що в жерелах говорить ся досить широко.

5) У Італіянців Джульета має 18 літ, у безпосереднім Шекспіровім жерелі 16.

6) Попутник, в ориґіналі plantain-leaf, у нас вірнійше-б сказати: живокість, зіле, в якого ва-

рять масть уживану до сцілюваня зломаних костей.

7) У Шекспірових жерелах про Парісові за-льоти говорить ся аж геть пізнійше.

8) Шекспір натякає на несмачні прольоти, виголошувані в тодішніх театрах актором пере-браним за Купідона. Зрештою в його жерелі в тім місці також багато говорить ся про Купідона, хоча, розумієть ся, в иньшій звязку.

9) Маба, в англ. Mab (читай Меб), валійське слово, значить дитя. Шекспір перший увів сю по-стать, узяту з кельтських народніх вірувань, у лі-тературу. На його препишну характеристику Меби мав деякий вплив твір сучасного йому поета Наша „Terrors of the night“ (нічні страхи), виданий 1593 р.

10) Сей мотив, що Ромео пізнали в Капу-летів на балю, що старий Капулет велів не зай-мати його і що за се Тибальт був лютий на Ромео та шукав потім заціпки з ним, розвинув у перве Люіджі да Порто, а за ним і инші пізнійші Шек-спірові попередники.

11) В Шекспіровім жерелі при першій стрічі Ромео і Джульєта обмінюють ся лише кількома чешними фразами і в присутности Меркуція сти-скають собі руки.

12) І в Шекспіровім жерелі Ромео тільки по забаві довідуєть ся, хто була та панна, що зробила на нього таке сильне вражінє. Так само й Джульєта посилає мамку на розвіди.

13) Натяк на народню баладу про афри-канського царя Кофетуа, що закохавши ся в же-брацькій доньці Пенельфоні не хотів же-нити ся з жадною царівною ані королівною, а тільки з нею; ставши царицею недавня же-брачка від разу затьмила всіх вельможних пань

і панянок не тільки своєю красою, але також розумом і благородним поведженням. Ся балада, записана з народніх уст аж у XVIII в. єпископом Персі і надрукована в його „Ancient Reliques“ т. I. кн. 2, ч. 4, послужила в наших часах чеському поетови Заєрови темою до одної з крашчих його прозових поем.

14) І сей мотив знайшов Шекспір у своїйому жерелі, тільки що там патер дає палкому коханкови ще 24 годин до намислу, а Шекспір скоротив і сей реченець.

15) Натяк на народнє віруванє, що мандрагора, чародійське зіле з коренем подібним до людської постаті, коли її о півночі викопувати в землі, видає крик чи стогін, від якого чоловік божеволіє.

16) В оригіналі ся репліка виглядає зовсім инакше: *Au, by my troth, the case may be amended*, по нашому: *Еге, чесне слово, сю справу треба-б було направити* — се значить: слід би було зробити так, щоб справа стояла ліпше, не так лихо, як стоїть ось тут.

17) Своім звичаєм замість англійської пісні, якої перший куплет співає у Шекспіра п'яний Петро, Куліш поклав тут і далі дві строфи української пісні, зовсім не відповідної до ситуації. Подаю тут переклад англійського куплета, запозиченого Шекспіром із пісні Роберта Едварда „*In Commendation of music*“, яка в ту пору мусіла бути досить популярною:

Коли жура кістлява
Кіхтями в серце впесь,
І туга мов та лява
Твій дух придавить весь,
Тоді музики срібний звук
Тебе ратує від тих злюк.

18) Сю гру слів додав Куліш із власного дотепу, не зрозумівши гаразд тексту, в якому сказано по просту: „О, прошу вас, вибачайте, ви співак“ — значить, не музика, а через те й питає про „срібний звук“ музики до нього не стосується.

19) У Шекспіра тут лише два остатні рядки висше поданого куплета:

Тоді музики срібний звук
Тебе ратує від тих влюк.

20) В своєму жерелі знайшов Шекспір відомість, що в Італії жаден Францісканець не сьмів по місті ходити сам, але завсїгди в товаристві другого монаха.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 003913263